

Przegląd polityk i programów rozwoju przedsiębiorczości sprzyjających włączeniu społecznemu

**Wspieranie przedsiębiorczości
wśród osób młodych w Polsce**

(przekład z języka angielskiego)

Warszawa, 28 maja 2015 r.

Wydawca:

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa
tel. (+48 22) 273 80 51
faks (+48 22) 273 89 19

www.mir.gov.pl

www.funduszeuropejskie.gov.pl

Egzemplarz bezpłatny

PRZEDMOWA

Rozwój przedsiębiorczości ma istotne znaczenie dla osiągnięcia inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, czyli celu wskazanego w strategii „Europa 2020”. Stanowi także sposób radzenia sobie z nowymi wyzwaniami gospodarczymi, tworzenia miejsc pracy i zwalczania wykluczenia społecznego i finansowego. W obliczu skutków światowego kryzysu finansowego i gospodarczego w polityce rozwoju gospodarczego i społecznego należy położyć większy nacisk na przedsiębiorczość i samozatrudnienie. Ma to szczególne znaczenie dla młodzieży, wśród której stopa bezrobocia jest wyższa niż wśród osób dorosłych, jak również trudniej jest młodym ludziom wejść na rynek pracy i rozpocząć karierę zawodową.

Niemniej jednak działania podejmowane na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym na rzecz popularyzacji w Europie rozwoju przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu mogą nie przynieść oczekiwanych efektów, ze względu na istniejące rozproszenie kompetencji, zasobów i strategii w tym zakresie oraz brak zrozumienia dla celów przedsiębiorczości służącej włączeniu społecznemu.

Niniejszy projekt jest realizowany jako część serii projektów poświęconych ocenie polityk i programów przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu prowadzonych w ramach Programu na rzecz Lokalnego Rozwoju Gospodarczego i Zatrudnienia przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) we współpracy z Dyrekcją Generalną Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego. Prace te bazują na wspólnym projekcie dotyczącym przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu prowadzonym przez OECD i Komisję Europejską. Więcej informacji o projekcie dostępnych jest pod adresem: <http://www.oecd.org/employment/leed/inclusive-entrepreneurship.htm>.

PODZIĘKOWANIA

Niniejsze opracowanie to wspólny projekt w ramach Programu na rzecz Lokalnego Rozwoju Gospodarczego i Zatrudnienia (LEED) Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) i Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego we współpracy z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju w Polsce. Stanowi on część wieloletniego programu prac na rzecz przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu, prowadzonych w ramach Programu LEED przez OECD i Dyrekcję Generalną Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia.

Niniejszy raport został przygotowany przez Katarzynę Trojnarńską z Firmy Doradczej Grant i Davida Halabisky'ego z Sekretariatu LEED w ramach OECD.

Autorzy raportu pragną także podziękować Joannie Obarymskiej-Dzierzgwie i Przemysławowi Hermanowi z Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju za udzielone wsparcie, dostarczenie podstawowych materiałów, wniesienie uwag do projektu raportu i zorganizowanie warsztatów w dniu 4 grudnia 2014 r. Dyskusje prowadzone w czasie warsztatów okazały niezwykle pomocne przy opracowywaniu niniejszego raportu. Wśród uczestników byli przedstawiciele Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK), Forum Młodych Lewiatan, Fundacji Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości, Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Komendy Głównej OHP i Towarzystwa Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych (TISE).

Wnikliwe uwagi do projektu raportu zaprezentowali także Guy Lejeune i Risto Ravio z Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia.

Nieocenioną rolę przy zapewnieniu wsparcia technicznego odegrali reprezentujący Program LEED Eleanor Davies i François Iglesias.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	3
PODZIĘKOWANIA	4
SKRÓTY	6
STRESZCZENIE	7
Najważniejsze mocne strony wspierania przedsiębiorczości osób młodych	7
Kluczowe obszary wymagające poprawy	7
Podstawowe zalecenia	8
WPROWADZENIE	9
Przegląd polityki OECD i Komisji Europejskiej w zakresie przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu	9
Kryteria oceny według OECD i Komisji Europejskiej	9
Metodologia projektu	10
SYTUACJA OSÓB MŁODYCH W POLSCE	11
Bezrobocie wśród osób młodych	11
Przedsiębiorczość wśród osób młodych	12
Bariery towarzyszące rozpoczynaniu działalności przez osoby młode	14
Osoby młode a edukacja	14
POLITYKI I PROGRAMY WSPIERAJĄCE NABYWANIE UMIEJĘTNOŚCI W DZIEDZINIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	14
Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w szkołach	14
Wspieranie i promowanie przedsiębiorczości w szkolnictwie wyższym	15
Szkolenie osób młodych w dziedzinie przedsiębiorczości poza edukacją formalną	16
Coaching i mentoring	18
Sieci przedsiębiorczości	18
Obszary wymagające poprawy i rekomendacje	18
POLITYKI I PROGRAMY UŁATWIAJĄCE DOSTĘP DO FINANSOWANIA	22
Informacje dotyczące finansowania	22
Dotacje	22
Instrumenty zwrotne	23
Kapitał własny	23
Obszary wymagające poprawy i rekomendacje	24
POLITYKA INSTYTUCJONALNA I REGULACYJNA	25
Otoczenie regulacyjne	25
Kultura przedsiębiorczości	25
Informacje dotyczące rozpoczynania działalności	26
Dostępność e-usług dla młodych przedsiębiorców	26
Obszary wymagające poprawy i rekomendacje	27
WNIOSKI	28
BIBLIOGRAFIA	30

TABELE

Tabela 1. Analiza SWOT wspierania przedsiębiorczości wśród osób młodych w Polsce	28
--	----

RYSUNKI

Rysunek 1. Stopa bezrobocia wśród osób młodych, lata 2005–2014	11
Rysunek 2. Współczynnik aktywności zawodowej osób młodych, lata 2005–2014	12
Rysunek 3. Wskaźniki samozatrudnienia wśród osób młodych, lata 2005–2014	12
Rysunek 4. Źródła informacji o finansowaniu start-upów, 2013 rok	22

RAMKI

Ramka 1. Kryteria oceny według OECD i Komisji Europejskiej	10
Ramka 2. Projekt „Budowanie świadomej przedsiębiorczości wśród osób młodych”	14
Ramka 3. Inicjatywy studenckie w dziedzinie przedsiębiorczości w szkolnictwie wyższym	16
Ramka 4. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości	17
Ramka 5. Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych	17
Ramka 6. Dobre praktyki międzynarodowe: Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w Irlandii	19
Ramka 7. Dobre praktyki międzynarodowe: <i>Mentor Eget Företag, Szwecja</i>	20

SKRÓTY

AIP	Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
KE	Komisja Europejska
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GEM	<i>Global Entrepreneurship Monitor</i>
JADE	<i>Junior Enterprise</i>
JEREMIE	Wspólne europejskie zasoby dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw
KSU	Krajowy System Usług dla MSP
LEED	Program na rzecz Lokalnego Rozwoju Gospodarczego i Zatrudnienia w OECD
LFS	Badanie siły roboczej
NEET	młodzież niekształcąca się, niepracująca ani nie szkoląca się
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
MSP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
YBP	<i>Youth Business Poland</i>

STRESZCZENIE

Niniejszy projekt jest realizowany jako część serii „przeglądu” w ramach Programu na rzecz Lokalnego Rozwoju Gospodarczego i Zatrudnienia przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Prace te prowadzone są wspólnie z Dyrekcją Generalną Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia i Spraw Społecznych. W niniejszym raporcie zawarto krótki przegląd aktualnego i planowanego wsparcia przedsiębiorczości wśród młodzieży w Polsce oraz ocenę najważniejszych mocnych i słabych stron aktualnych i planowanych propozycji w obszarze umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości, dostępu do finansowania oraz otoczenia regulacyjnego i instytucjonalnego. Przedstawiono także zalecenia dotyczące doskonalenia w każdym z tych obszarów.

NAJWAŻNIEJSZE MOCNE STRONY WSPIERANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI OSÓB MŁODYCH

UMIĘTNOŚCI W DZIEDZINIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

- Przedsiębiorczość stanowi integralny element Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego.
- Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości (AIP) tworzą rozbudowaną sieć ośrodków wsparcia. W 2014 roku 73 ośrodki służyły wsparciem w fazie poprzedzającej rozpoczęcie działalności, fazie rozpoczynania działalności i wzrostu.
- *Junior Achievement* wykorzystuje swoje międzynarodowe doświadczenie na potrzeby realizacji wysokiej jakości szkoleń i zapewnianie wsparcia dla młodych przedsiębiorców.
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) zapewnia wysokiej jakości wsparcie w zakresie rozwoju działalności młodzieży realizującej innowacyjne projekty z zakresu przedsiębiorczości.

DOSTĘP DO FINANSOWANIA

- W perspektywie finansowej UE przyjętej na lata 2014–2020 w dalszym ciągu wykorzystywany będzie przyjęty system dotacji i mikrofinansowania.
- W nadchodzącym okresie programowania bezrobotna młodzież (15–29 lat) będzie miała łatwiejszy dostęp do dotacji w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE I REGULACYJNE

- Ustawa Prawo upadłościowe i naprawcze przewiduje procedurę dającą możliwość częściowego lub całkowitego umorzenia długu, co gwarantuje młodzieży drugą szansę w przypadku niepowodzenia w fazie rozruchu firmy.
- Nowi przedsiębiorcy przez pierwsze dwa lata działalności firmy płacą niższe składki na ubezpieczenie społeczne, co jest korzystne dla młodzieży i absolwentów.
- Projekt ustawy o administracji podatkowej (od dnia 1 stycznia 2016 r.) gwarantuje podatnikom obsługę i wsparcie w prawidłowym wykonywaniu obowiązków podatkowych. Przewidywane jest także dodatkowe wsparcie dla przedsiębiorstw działających na rynku przez okres krótszy niż 18 miesięcy.

KLUCZOWE OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY

UMIĘTNOŚCI W DZIEDZINIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

- W krajowych ramach i strategiach nie istnieje system kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, ani w szkołach, ani na uczelniach wyższych. Przedsiębiorczość nie osiągnęła jeszcze takiego samego statusu jak tradycyjne dyscypliny akademickie.
- W procesie nauczania przedsiębiorczości (na wszystkich poziomach edukacji) znacznie częściej niż aktywne stosuje się pasywne metody nauczania. Istnieją też braki w zakresie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości dla nauczycieli i trenerów. Doświadczeni przedsiębiorcy rzadko angażują się w nauczanie przedsiębiorczości czy prowadzenie szkoleń w tym zakresie.
- Programy coachingu i mentoringu są zwykle realizowane przez trenerów, a nie doświadczonych przedsiębiorców.

- Pod względem jakości systemu wsparcia na etapie rozpoczęcia działalności (usługi doradztwa biznesowego, coaching i mentoring) różnią się w poszczególnych regionach, szkołach, instytucjach, także w ramach Krajowego Systemu Usług dla MSP (KSU).

DOSTĘP DO FINANSOWANIA

- Osoby młode mają dostęp do zróżnicowanych pod względem ilości i jakości informacji o finansowaniu start-upów.
- Pożyczkobiorcom często nie oferuje się szkoleń z zakresu przedsiębiorczości i zarządzania przedsiębiorstwem.
- Młodzież ma zróżnicowany dostęp do finansowania w zależności od regionu i uregulowań regionalnych, np. dotacje były czasem dostępne tylko dla osób powyżej 29. roku życia.

OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE I REGULACYJNE

- Polski system podatkowy jest skomplikowany i często się zmienia, co jest źródłem wielu problemów dla młodych przedsiębiorców, którzy nie posiadają doświadczenia w tym zakresie.

PODSTAWOWE ZALECENIA

1. Wzmocnienie nauczania przedsiębiorczości i promocja przedsiębiorczości na wszystkich etapach systemu kształcenia.
2. Większe wykorzystanie wzorów do naśladowania z dziedziny przedsiębiorczości jako źródła inspiracji dla potencjalnych młodych przedsiębiorców, szczególnie sylwetek osób młodych, z którymi młodzież może się identyfikować.
3. Wykorzystanie Europejskiego Funduszu Społecznego na potrzeby wzmocnienia i rozwoju coachingu i mentoringu. Przyciągnięcie większej liczby wolontariuszy, którzy mogliby pełnić funkcje trenerów i mentorów, poprzez zademonstrowanie uznania dla ich osiągnięć.
4. Wprowadzenie stopniowego obniżania wysokości ulgi przy wnoszeniu składek na ubezpieczenie społeczne zamiast gwałtownej utraty prawa do niższych składek po dwóch latach.

WPROWADZENIE

PRZEGLĄD POLITYKI OECD I KOMISJI EUROPEJSKIEJ W OBSZARZE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPRZYJAJĄCEJ WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU

Niniejszy przegląd dostarcza podstaw do analizy skupiającej się na jednej z pięciu grup docelowych polityki przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu (tj. młodzieży, osobach starszych, kobietach, migrantach i bezrobotnych). Ocenie podlega charakter i stosowność istniejących i proponowanych polityk i programów, co ma służyć opracowaniu wytycznych dotyczących priorytetów dla przyszłych działań w tym obszarze, w szczególności działań, które mogą być finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Analiza ujawnia luki w zakresie aktualnych i planowanych mechanizmów wsparcia, jak również obszary, w których aktualne i planowane mechanizmy wsparcia można udoskonalić. Celem rekomendacji jest wspieranie państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie projektowania i wdrażania polityk i programów tworzenia przedsiębiorstw dla młodzieży, osób starszych, kobiet, migrantów czy osób bezrobotnych poprzez:

- dostosowane do potrzeb doradztwo i ewaluacja, przeznaczone dla administracji na szczeblu krajowym i regionalnym w zakresie projektowania i wdrażania polityk i programów na potrzeby nowo zakładanych przedsiębiorstw i samozatrudnienia, w tym poprzez wsparcie z EFS;
- wspieranie procesu wzajemnego uczenia się przez władze krajowe i regionalne, interesariuszy i praktyków zajmujących się udzielaniem pomocy w ramach EFS reprezentujących poszczególne państwa członkowskie, poprzez monitorowanie i porównywanie podejść przyjętych w ramach polityk i programów, zbieranie i rozpowszechnianie przykładów dobrych praktyk i dostarczanie narzędzi wspierających sieci, wydarzenia i platformy kształcenia.

KRYTERIA OCENY WEDŁUG OECD I KOMISJI EUROPEJSKIEJ

W wyniku współpracy OECD i Komisji Europejskiej w obszarze przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu opracowano szereg raportów i streszczeń polityki, w których dokonano analizy barier, na jakie napotykają przedstawiciele grup niedostatecznie reprezentowanych i w szczególności trudnej sytuacji, decydujących się na założenie start-upu czy samozatrudnienie, jak również przedstawiono stosowne środki, jakie należałoby podjąć w ramach tych polityk w celu eliminacji barier. Pracami objęto kilka docelowych grup społecznych, w tym kobiety, młodzież, osoby starsze, migrantów, bezrobotnych i osoby niepełnosprawne. W programie tym młodzież stanowiła najważniejszą grupę docelową, stąd szczególny nacisk położono na rozwiązywanie problemów, z jakimi boryka się młodzież na rynku pracy. Przedsiębiorczości wśród młodzieży bezpośrednio dotyczą takie raporty jak „Streszczenie polityki dotyczące przedsiębiorczości wśród młodzieży” (*Policy Brief on Youth Entrepreneurship*) (OECD/EC, 2012) oraz seria raportów „Zaginieni przedsiębiorcy” (*Missing Entrepreneurs*) (OECD/EC, 2013; 2014; nadchodzący).

W oparciu o wspomniane prace i konsultacje z międzynarodowymi ekspertami, OECD opracowała listę zasad dotyczących polityki przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu (zob. Ramka 1). Lista zasad stanowi wytyczne dla osób opracowujących polityki w zakresie tworzenia i wdrażania kompleksowego systemu wsparcia na rzecz przedsiębiorczości sprzyjającej włączeniu społecznemu. Zasady te stanowią podstawy ram analitycznych stosowanych w obecnej serii ocen prowadzonych przez OECD i KE.

Ramka 1. Kryteria oceny według OECD i Komisji Europejskiej

1. Zasady ogólne

- Polityki i programy powstają w ramach szerszej strategii.
- Zaangażowanie grupy docelowej jest sprofilowane i wystarczające.
- Wykorzystywanie mechanizmów selekcji opartej o konkurencyjność, w celu ukierunkowania bardziej intensywnego wsparcia.
- Przepisy dotyczące wsparcia są systematycznie monitorowane i poddawane okresowej ocenie pod kątem ich wpływu i skuteczności w rozwijaniu przedsiębiorczości.

2. Umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości

- Grupa docelowa ma dostęp do kształcenia i szkoleń w zakresie przedsiębiorczości, które obejmują fazę przed rozpoczęciem działalności, fazę rozpoczęcia działalności i fazę wzrostu.
- Dostępne są programy coachingu i mentoringowe, w ramach których doświadczeni przedsiębiorcy i/lub profesjonalści z dziedziny biznesu zapewniają wsparcie indywidualne i grupowe.
- Polityka publiczna służy rozwojowi sieci w ramach grupy docelowej i buduje powiązania z popularnymi przedsiębiorcami i powszechnie dostępnymi usługami.
- Ofercie rozwoju umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości towarzyszy oferta wsparcia finansowego.
- Na rozwijanie umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości przeznaczane są odpowiednie/adekwatne środki, a szkolenia prowadzą osoby do tego przygotowane.

3. Dostęp do finansowania

- Dostępne są informacje o możliwościach finansowania i wymogach stawianych przez pożyczkodawców.
- Ułatwiony jest dostęp do mikrofinansowania, w formie specjalnych programów przeznaczonych dla wybranych grup docelowych, lub łatwiejszy dostęp dla tych grup do powszechnie dostępnych programów.
- Programy dopasowanych do potrzeb gwarancji kredytowych i gwarancji wzajemnych służą wsparciu przedsiębiorców z wybranej grupy docelowej.
- W sytuacji, gdy mikrofinansowanie nie jest możliwe, dostępne są małe dotacje.
- Obok wsparcia finansowego oferuje się także szkolenia i usługi doradcze w zakresie rozwoju umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości.

4. Otoczenie instytucjonalne i realizacja polityki

- Promowanie i wspieranie kultury przedsiębiorczości.
- Łatwo dostępne są informacje dotyczące tworzenia przedsiębiorstw.
- Stale podejmowane są wysiłki zmierzające do zmniejszenia obciążeń i uproszczenia regulacji dotyczących działalności na wszystkich etapach rozwoju przedsiębiorstwa.
- Korzystanie z dostępnych e-usług, w tym rejestracji działalności i składania zeznań podatkowych on-line.
- Współpraca pomiędzy ministerstwami, agencjami a zainteresowanymi podmiotami.

METODOLOGIA PROJEKTU

Ocena według kryteriów OECD i Komisji Europejskiej jest prowadzona dwuetapowo. Najpierw prowadzone są badania źródłowe, które służą uzyskaniu podstawowych informacji na temat jakości polityki dotyczącej otoczenia na etapie rozpoczynania działalności i w przypadku samozatrudnienia – poziomu i charakteru działań podejmowanych w związku z rozpoczynaniem działalności i samozatrudnieniem oraz charakteru i zakresu działań podejmowanych w ramach istniejącej polityki i programu. Niniejszy raport został opracowany głównie w wyniku badań źródłowych, które prowadzono w oparciu o literaturę publikowaną lokalnie i szarą literaturę, a także niektóre korespondencje e-mailową i rozmowy telefoniczne z młodymi przedsiębiorcami, decydentami, instytucjami regionalnymi i studentami.

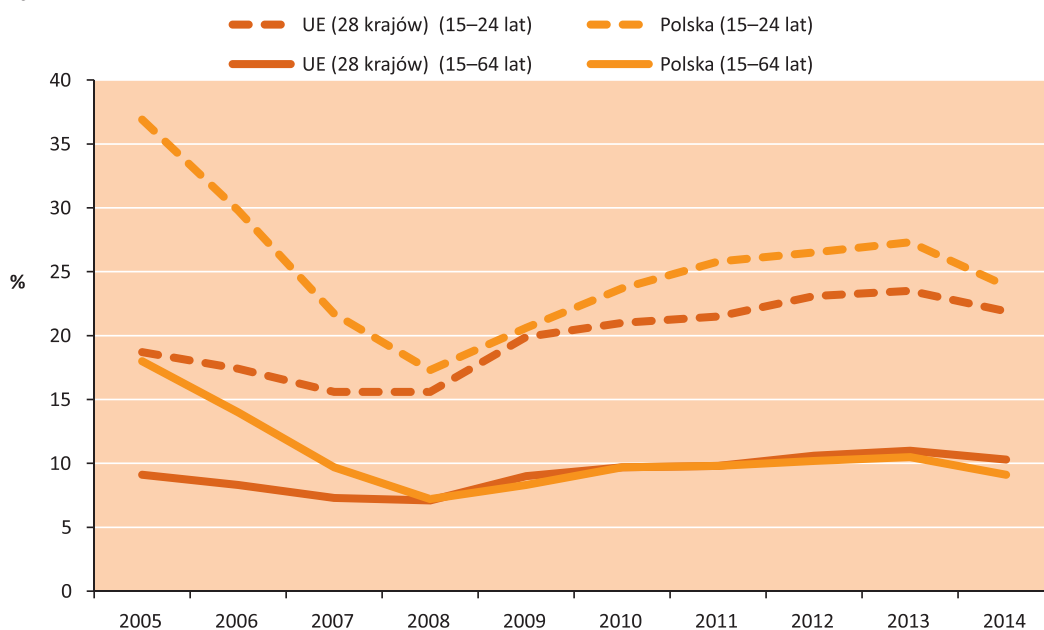
Następnie 4 grudnia 2014 r. zorganizowano w Warszawie jednodniowe seminarium. Wśród uczestników byli przedstawiciele Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, BGK (jedynego w Polsce banku państwowego), Forum Młodych Lewiatan, Fundacji Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości, Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Komendy Głównej OHP i TISE.

SYTUACJA OSÓB MŁODYCH W POLSCE

BEZROBOCIE WŚRÓD OSÓB MŁODYCH

W roku 2014 stopa bezrobocia wśród osób młodych (w wieku 15–24 lata) w Polsce wynosiła 23,9% (Rysunek 1). Jest to wartość zasadniczo zbliżona do przeciętnej stopy bezrobocia wśród młodzieży w UE, która wynosi 21,9%, i ponad dwukrotnie wyższa niż stopa bezrobocia wśród dorosłych (w wieku 15–64 lata) w Polsce (9,1%).

Rysunek 1. Stopa bezrobocia wśród osób młodych, lata 2005–2014

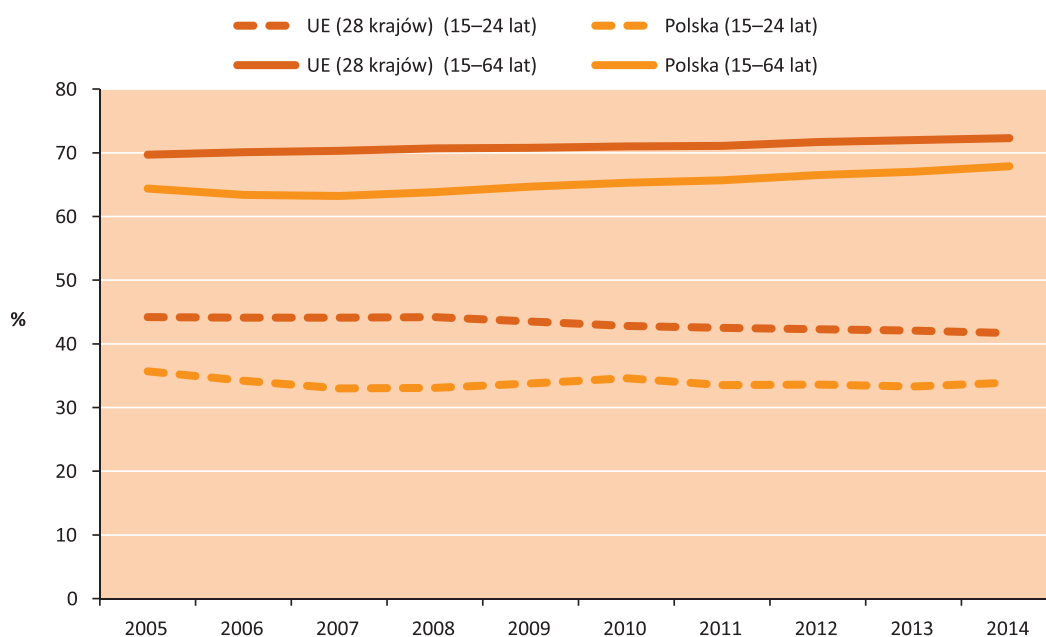
Źródło: Eurostat (2015), Badanie siły roboczej (*Labour Force Survey*)

W latach 2005–2014 zmiany wartości stopy bezrobocia wśród osób młodych w Polsce odzwierciedlały stopę bezrobocia wśród dorosłych. Stopa bezrobocia wśród młodzieży spadła z około 36,9% w roku 2005 do 17,3% w roku 2008, jednak w następstwie kryzysu gospodarczego zaczęła systematycznie rosnąć, osiągając aktualną wysokość 23,9%. Podobne zmiany odnotowano w przypadku stopy bezrobocia wśród dorosłych. W latach 2005–2008 zanotowano spadek z 18,0% do 7,2%, a następnie wzrost do obecnej wartości 9,1%.

Chociaż w ostatnich latach notuje się wzrost stopy bezrobocia wśród osób młodych, w roku 2014 nastąpił bezwzględny spadek liczby bezrobotnych wśród młodzieży. Podobnie zanotowano spadek udziału osób w wieku 15–24 lata w populacji bezrobotnych. W tym okresie wzrósł odsetek bezrobotnych z wyższym wykształceniem; pod koniec roku 2013 12,0% bezrobotnych legitymowało się wykształceniem wyższym.

Pomimo wzrostu stopy bezrobocia wśród osób młodych na przestrzeni ostatniej dekady współczynnik aktywności zawodowej wśród osób młodych w Polsce utrzymywał się na stałym poziomie (Rysunek 2). Niemniej jednak wskaźniki aktywności zawodowej wśród młodzieży w Polsce są o około 10 punktów procentowych niższe niż średnia w UE, co można wyjaśnić wysokimi wskaźnikami uczestnictwa w szkolnictwie wyższym. W roku 2014 liczba osób biernych zawodowo wśród osób młodych (w wieku 15–24 lata) wynosiła 2,8 miliona.

Rysunek 2. Współczynnik aktywności zawodowej osób młodych, lata 2005–2014

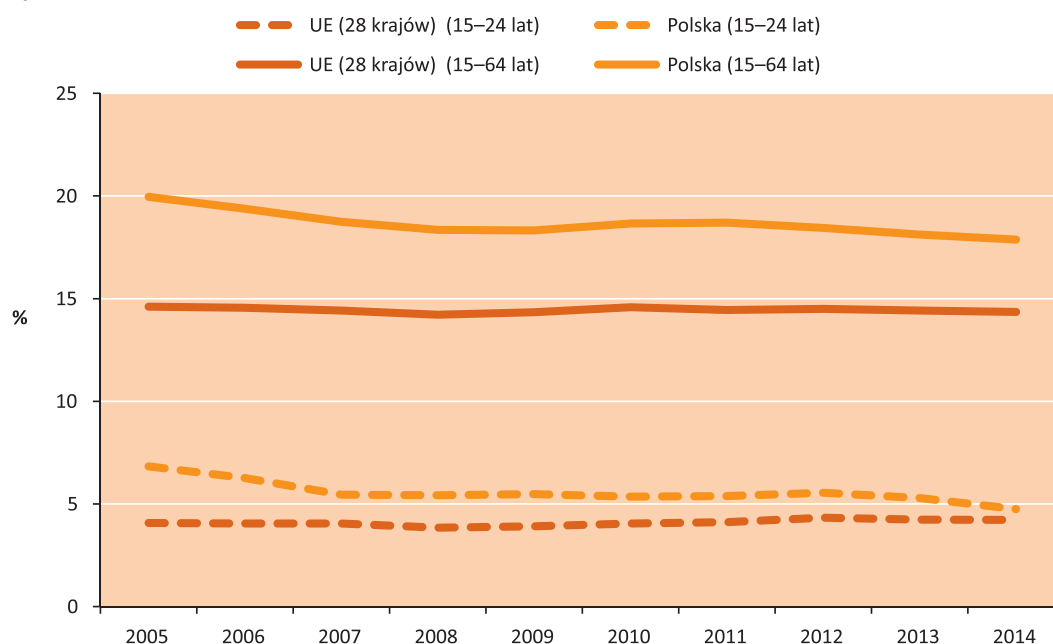

Źródło: Eurostat (2015), Badanie poziomu aktywności zawodowej (*Labour Force Survey*)

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WŚRÓD OSÓB MŁODYCH

Jak wynika z badań, w Polsce stosunkowo duży odsetek osób młodych zainteresowanych jest samozatrudnieniem i przedsiębiorczością. Blisko 5% młodzieży w Polsce zatrudnionej w roku 2014 stanowiły osoby samozatrudnione, co nieznacznie przewyższa średnią w UE, która wynosi 4,2% (Rysunek 3). Większość osób samozatrudnionych działa w sektorze handlu i naprawy pojazdów mechanicznych, dalej w kolejności jest sektor budownictwa oraz informacji i komunikacji (Instytut Badań Strukturalnych, 2014).

Rysunek 3. Wskaźniki samozatrudnienia wśród osób młodych, lata 2005–2014

Źródło: Eurostat (2015), Badanie siły roboczej (*Labour Force Survey*)

Istnieją dowody na to, że polska młodzież ma pozytywny stosunek do przedsiębiorczości. Wyniki badania przeprowadzonego ostatnio przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Fundację Initium wskazują, że 78% polskich studentów pragnie założyć własną działalność (PAG, 2013). Wśród polskiej młodzieży 84% osób (w wieku do 30 lat) wykazywało pozytywne nastawienie do przedsiębiorczości, co przewyższało średnią wartość uzyskaną w badaniu dla UE (77%) (Amway, 2013). Ponadto blisko dwie trzecie młodych ludzi w Polsce (64%) zgodnie uważa, że najbardziej atrakcyjną cechą samozatrudnienia jest „niezależność od pracodawcy”, cenna jest także możliwość „realizacji własnych pomysłów” (47%).

Chociaż młodzież jest pozytywnie nastawiona do przedsiębiorczości większość młodych ludzi rozpoczyna lub prowadzi własną działalność raczej ze względu na brak możliwości znalezienia płatnego zatrudnienia niż na chęć skorzystania z tej możliwości (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2013).

BARIERY TOWARZYSZĄCE ROZPOCZYNANIU DZIAŁALNOŚCI PRZEZ OSOBY MŁODE

Stwierdzono, że do najistotniejszych barier towarzyszących rozpoczynaniu działalności w Polsce należy brak pożyczek na rozruch i kształcenie w zakresie przedsiębiorczości (Amway, 2013). Inne zidentyfikowane przeszkody to: nieprzewidywalna sytuacja gospodarcza (45%), lęk przed niepowodzeniem (42%) i trudności administracyjne (41%) (Komisja Europejska, 2012). Trudności te są charakterystyczne dla większości krajów UE.

W przypadku osób młodych brak umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości zwykle określa się jako jeden z głównych problemów w Polsce. Wynika to przede wszystkim z faktu, że na żadnym poziomie systemu kształcenia nie oferuje się dobrej jakości szkoleń z zakresu przedsiębiorczości. Podobnie przedsiębiorczość wśród młodzieży w Polsce ogranicza brak zachęt do zachowań kreatywnych i innowacyjnych.

Barierę stanowi także często finansowanie na etapie rozpoczynania działalności: 67% młodych przedsiębiorców wskazało na „brak finansowania” jako na główną barierę przy zakładaniu przedsiębiorstw (Amway, 2013). Uważa się także, że ludzie młodzi nie są wiarygodnymi pożyczkobiorcami – nie mają historii kredytowej, nie dysponują praktycznie żadnym doświadczeniem w biznesie i nie stworzyli jeszcze sieci powiązań biznesowych.

Ponadto wielu specjalistów ds. przedsiębiorczości twierdzi, że polskie ustawodawstwo i regulacje są raczej skomplikowane i często nieprzystające do rzeczywistości biznesowej oraz że wsparcie na rzecz rozwoju przedsiębiorczości jest niewystarczające. Dlatego też 41% młodych przedsiębiorców wskazuje jako główne bariery trudności administracyjne (Amway, 2013). O ile procedura rozpoczęcia i zarejestrowania działalności jest stosunkowo prosta, wyzwaniem jest zapewne zrozumienie i stosowanie prawa podatkowego. Co więcej, czasem pojawiają się doniesienia, że młodzi ludzie mają trudności z dotarciem do źródeł i informacji dotyczących rozpoczęcia działalności i dostępnych programów wsparcia (Korporacja badawcza Pretendent, 2011).

OSOBY MŁODE A EDUKACJA

W latach 2012–2013 ponad 5 milionów młodzieży było objętych kształceniem. Większość uczęszczała do szkół szczebla podstawowego (2,2 miliona), a 1,7 miliona młodych ludzi studiowało na jednej z 453 wyższych uczelni.

Bardzo niewielu młodych ludzi w Polsce przedwcześnie kończy naukę szkolną. Tylko 7,9% chłopców w wieku 18–24 lata i 3,2% dziewcząt przedwcześnie zakończyło naukę szkolną w roku 2013. To wartości znacznie poniżej średniej w UE – odpowiednio 13,6% i 10,2%.

POLITYKI I PROGRAMY WSPIERAJĄCE NABYWANIE UMIEJĘTNOŚCI W DZIEDZINIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W SZKOŁACH

Podstawowym celem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości na poziomie szkoły jest zapewnienie osobom młodym możliwości nauczenia się przedsiębiorczości, czyli radzenia sobie na rynku pracy i wypracowanie pozytywnego nastawienia do przedsiębiorczości, co, jak można by się spodziewać, powinno zwiększać atrakcyjność przedsiębiorczości i ewentualność takiego wyboru zawodowego. Starsi uczniowie powinni także mieć szansę zdobycie pewnych podstawowych umiejętności technicznych z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem (takich jak zarządzanie ryzykiem, planowanie), jak również innych istotnych umiejętności, m.in. pracy w zespole. Ważne jest, aby uczniowie mogli także zdobyć pewne doświadczenie, wykorzystując zdobyte umiejętności w praktyce poprzez prace przy realizacji projektów, symulacje biznesowe czy też udział w projektach obejmujących faktyczne start-upy. Aby zademonstrować znaczenie umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości, Komisja Europejska określa przedsiębiorstwo (tj. poczucie inicjatywy i przedsiębiorczości) jako jedną z ośmiu kompetencji, jaką powinni opanować wszyscy uczniowie, którzy ukończyli drugi poziom wykształcenia (Parlament Europejski, 2006).

Obecnie kształcenie w zakresie przedsiębiorczości nie jest objęte programem nauczania w szkołach w Polsce. Nie jest przedmiotem obowiązkowym, więc szkoły nie otrzymują finansowania na taką działalność. Z międzynarodowych porównań wynika, że pod względem dostępności i jakości nauczania przedsiębiorczości w szkołach podstawowych i średnich Polska zajmuje jedno z najniższych miejsc w Unii Europejskiej (PAG, 2013). Niemniej jednak podejmowane są jeszcze nie-liczne, lecz już coraz bardziej powszechne działania zmierzające do promowania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w szkołach, m.in. organizowane są spotkania z przedsiębiorcami, gry biznesowe, ograniczone nauczanie przedsiębiorczości, warsztaty i festiwale przedsiębiorczości. Dobrym przykładem jednej z takich inicjatyw jest projekt „Budowanie świadomej przedsiębiorczości wśród młodych ludzi”, który w roku 2012 był realizowany w Toruniu. Stanowi on przykład metody wprowadzania nauczania przedsiębiorczości do szkół (więcej informacji znaleźć można w Ramce 2).

Ramka 2. Projekt „Budowanie świadomej przedsiębiorczości wśród osób młodych”

Projekt ten był realizowany w roku 2012 we współpracy z 3 jednostkami samorządu terytorialnego i 2 instytucjami otoczenia biznesu z województwa kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego (powiat toruński, powiat poznański, Miasto Bydgoszcz, Kujawsko-Pomorski Związek Pracodawców i Przedsiębiorców w Bydgoszczy, Polska Izba Gospodarcza Importerów, Eksporterów i Kooperacji w Poznaniu).

W projekcie wzięło udział 155 uczniów szkół średnich i 12 nauczycieli przedsiębiorczości z 25 szkół. Uczniowie uczestniczący w projekcie mieli zapewnione doradztwo zawodowe, dzięki czemu zyskali większą wiedzę o przedsiębiorczości i wzięli udział w warsztatach przedsiębiorczości, co miało służyć opanowaniu podstawowych pojęć i umiejętności. Po warsztatach uczniowie mogli wziąć udział w konkursie biznes planów. Nauczyciele również otrzymali moduł szkoleniowy pod nazwą „Nauczyciel – twój przewodnik w biznesie”. W wyniku projektu powstał też przewodnik dobrych praktyk dla nauczycieli obejmujący materiały szkoleniowe i przykładowe biznes plany opracowane przez uczniów. Zarówno uczniowie, jak i nauczyciele mieli możliwość odbycia stażu w przedsiębiorstwach i korzystali z mentoringu oferowanego przez przedsiębiorców.

Jak wynika z oceny projektu, zarówno studenci, jak i nauczyciele odnieśli korzyści z udziału w tym przedsięwzięciu. Podkreślili, że praktyczny element nauki, czyli staże, stanowił najcenniejszy element projektu. Kolejnym ważnym elementem projektu w opinii uczestników było także doradztwo zawodowe, dzięki któremu przedsiębiorczość została przedstawiona uczniom jako potencjalna możliwość zawodowa.

Więcej informacji znaleźć można pod adresem: www.iph.torun.pl

Największe trudności uniemożliwiające bardziej dogłębne kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w szkołach w Polsce to brak odpowiednio wyszkolonego personelu i brak środków na opracowanie narzędzi do nauki przedsiębiorczości i materiałów szkoleniowych. Co więcej, personel szkół, tj. dyrektorzy i doradcy zawodowi, sami dysponują niewielką wiedzą o przedsiębiorczości, co uniemożliwia zbudowanie bardziej wszechstronnego systemu wsparcia w zakresie przedsiębiorczości w szkołach.

Inne trudności to przestarzałe metody nauczania, które nie aktywizują uczniów, niewłaściwy obraz kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, niewystarczające techniki i narzędzia, przy pomocy których nie jest możliwa maksymalizacja potencjału z zakresu przedsiębiorczości wśród uczniów oraz brak dostępu do narzędzi informatycznych, które mogłyby

stanowiąc element wsparcia dla nauczycieli i uczniów (Korporacja badawcza Pretendent, 2011). Jednym ze sposobów na pokonanie tych trudności jest korzystanie z doświadczeń wyższych uczelni. Jednym z przykładów może być projekt finansowany z EFS na uczelniach pn. „Rekiny przedsiębiorczości”, przeznaczony dla studentów i obejmujący wykłady i warsztaty poświęcone przedsiębiorczości.

Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest w początkowej fazie rozwoju, ale istnieje już kilka projektów dobrej jakości, co świadczy o tym, że proces ten nabiera tempa. Decydenci powinni zatem wykorzystać te zmiany i zaangażowanie zarówno na poziomie pojedynczych szkół/uczelni, jak również na poziomie całej UE, aby rozbudować kształcenie z zakresu przedsiębiorczości, zapewniając szkołom większe możliwości rozwoju w obszarze przedsiębiorczości.

WSPIERANIE I PROMOWANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Przedsiębiorczość stanowi element Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Dzięki temu większość studentów szkół wyższych musi w minimalnym zakresie zetknąć się z przedsiębiorczością w toku studiów, niemniej jednak przedsiębiorczość nie osiągnęła jeszcze takiego statusu jak inne tradycyjne dyscypliny akademickie, na przykład nauki ścisłe.

I chociaż można przytoczyć przykład wielu szkół wyższych, które aktywnie promują i wspierają przedsiębiorczość wśród studentów (np. Akademia L. Koźmińskiego w Warszawie, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu), większość uniwersytetów oferuje niestety jedynie bardzo ograniczone kształcenie z zakresu przedsiębiorczości, które obejmuje jedynie podstawowe elementy zarządzania przedsiębiorstwami. Poza tym w nauczaniu przedsiębiorczości zasadniczo nie wykorzystuje się wyników aktualnych badań poświęconych przedsiębiorczości i często nie ma związku pomiędzy badaniami a nauczaniem. Wynika to w dużej mierze z braku badaczy przedsiębiorczości, co przyczynia się do tego, że przedsiębiorczość nie jest traktowana jak dyscyplina naukowa równa rangą naukom ścisłym. Nauczyciele akademicy i inni pracownicy, którzy prowadzą kształcenie z zakresu przedsiębiorczości, zasadniczo nie mają przeszkolenia w tym zakresie.

Głównym narzędziem wspierania przedsiębiorczości i start-upów na poziomie szkolnictwa wyższego jest sieć Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości (AIP). Jest to sieć ośrodków wsparcia przedsiębiorczości działających na uniwersytetach. W roku 2012 działały 73 inkubatory. Siecią zarządza Fundacja Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości, a wsparcie finansowe zapewniają uczelnie. AIP oferują nowo powstającym firmom szkolenia, porady prawne, usługi księgowo-księgarskie, możliwość nawiązywania kontaktów i lokale, choć nie wszystkie ośrodki dysponują jednakową ofertą. Usługi AIP dostępne są dla wszystkich studentów przez okres nie dłuższy niż 2 lata. W tym okresie młodzi przedsiębiorcy mają możliwość współpracy z innymi młodymi przedsiębiorcami, spotkania potencjalnych inwestorów i partnerów biznesowych i stania się członkiem szerszej sieci biznesowej. AIP istnieją w ramach szerszej inicjatywy Polska Przedsiębiorca (www.portal.przedsiębiorca.pl), która obejmuje także AIP Business Link (akcelerator rozwoju przedsiębiorczości zapewniający wsparcie najbardziej innowacyjnym start-upom) oraz AIP Seed Capital (innowacyjny fundusz inwestujący w start-upy).

Chociaż większość polskich studentów twierdzi, że uczelnie nie przygotowały ich do wejścia w świat biznesu (54% negatywnych odpowiedzi) (Fundacja Initium, MNiSW, 2011) istnieje kilka inicjatyw studenckich poświęconych przedsiębiorczości. Wiele z nich to innowacyjne inicjatywy, które mają silne powiązania międzynarodowe (zob. Ramka 3). Inicjatywy studenckie wskazują na istnienie dużego niewykorzystanego potencjału w dziedzinie przedsiębiorczości w szkolnictwie wyższym.

Ramka 3. Inicjatywy studenckie w dziedzinie przedsiębiorczości w szkolnictwie wyższym

Youth Business Poland

Youth Business Poland (YBP), część *Youth Business International*, jest obecnie największym programem mentoringowym z dziedziny przedsiębiorczości w Polsce przeznaczonym dla osób młodych zainteresowanych otwarciem i prowadzeniem firmy. Ponad 500 młodych przedsiębiorców z całej Polski otrzymało wsparcie mentoringowe w dziedzinie przedsiębiorczości udzielane przez mentorów-wolontariuszy. Około 70% osób młodych, którzy uczestniczyli w 6-miesięcznym programie mentoringowym rejestruje następnie własną firmę. Ponadto YBP organizuje co roku 12 sesji szkoleniowych z zakresu biznesu, których celem jest promocja przedsiębiorczości w Polsce.

Junior Enterprise (JADE)

Junior Enterprise (JADE, www.jadepl.org) to polska konfederacja firm konsultingowych zarządzana w całości przez studentów. JADE Poland daje studentom możliwość wykorzystania wiedzy teoretycznej zdobytej na kursach w projektach dotyczących faktycznie istniejących firm.

Ogólnie na etapie szkolnictwa wyższego dostępne jest coraz większe wsparcie z zakresu przedsiębiorczości. Wiele wyższych uczelni wspiera przedsiębiorczość, szczególnie w kontekście innowacji i komercjalizacji badań naukowych. Przykładowo wiele uczelni ściśle współpracuje z przemysłem przy projektach dotyczących badań stosowanych (np. Politechnika Poznańska). Jednak istnieje zapotrzebowanie na wspieranie absolwentów przy zakładaniu firm o niskim stopniu zaawansowania technologicznego oraz na szkolenia z zakresu podstawowych umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości dla szerszej grupy studentów.

Jednym z czynników utrudniających udzielanie szerszego wsparcia w dziedzinie przedsiębiorczości na uczelniach wyższych jest fakt, że w Polsce nie ma krajowej strategii w dziedzinie przedsiębiorczości, w szczególności nie ma wizji wsparcia przedsiębiorczości na uczelniach wyższych. W dokumencie strategicznym „Polska 2030” zawarto jednak pewne propozycje mające na celu zwiększenie dostępności programów publicznych rozwijających postawy sprzyjające przedsiębiorczości i wspierające przedsiębiorczość poprzez skupienie na innowacji, kreatywności i pracy zespołowej. Wsparciem dla tej inicjatywy mogłoby być wprowadzenie zajęć poświęconych przedsiębiorczości na wszystkich poziomach i kierunkach studiów (w tym technicznych, zawodowych, rolniczych i artystycznych) oraz realizacja projektów w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego lub publiczno-społecznego, co sprzyjałoby poprawie kompetencji i umiejętności studentów w zakresie zarządzania własnymi firmami i organizacjami.

SKOLENIE OSÓB MŁODYCH W DZIEDZINIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI POZA EDUKACJĄ FORMALNĄ

W poprzednim okresie programowania funduszy unijnych (2007–2013) pozaprogramowe szkolenia z zakresu przedsiębiorczości były prowadzone przez AIP, Krajowy System Usług dla MSP (KSU) oraz szereg firm z sektora prywatnego realizujących projekty finansowane z EFS. Projekty z zakresu szkoleń w dziedzinie przedsiębiorczości stanowiły element szerszej polityki krajowej i regionalnej w Polsce: Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia finansowane z EFS, Działanie 6.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI (dostęp do rynku pracy dla wszystkich). W ramach tej polityki bezrobotni, w tym młodzież (w wieku 15–24 lata), mieli dostęp do szkoleń z zakresu przedsiębiorczości oraz finansowania na potrzeby zakładania przedsiębiorstwa, doradztwa biznesowego i usług doradczych oraz coachingu.

Na poziomie regionalnym szkolenia z zakresu przedsiębiorczości i konsulting dostępne są w Regionalnych Programach Operacyjnych w ramach osi priorytetowych: rynek pracy, regionalny rynek pracy, zatrudnienie. Województwa zwykle nie oferują wsparcia w dziedzinie przedsiębiorczości w ramach tego priorytetu. Jednak te, które się na to decydują, zapewniają szkolenia we współpracy z agencjami rozwoju lokalnego i regionalnego, izbami handlowymi, cechami, centrami wsparcia biznesu, centrami doradztwa biznesowego i informacji biznesowej oraz stowarzyszeniami biznesowymi.

Najbardziej wszechstronnym programem wsparcia młodzieży w dziedzinie przedsiębiorczości jest Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (*Youth Entrepreneurship Foundation*) działająca poza formalnym systemem edukacji. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (www.junior.org.pl) jest częścią *Junior Achievement Worldwide* realizującą projekty dla studentów, często we współpracy ze szkołami (zob. Ramka 4).

Ramka 4. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości

Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości jest częścią *Junior Achievement Worldwide*, najstarszej i najszybciej rozwijającej się organizacji na świecie w zakresie edukacji ekonomicznej młodzieży. Obecnie działa ona w 120 krajach. Programy Fundacji przygotowują młodych ludzi do wejścia na rynek pracy, uczą ich przedsiębiorczości i pokazują, jak należy poruszać się w świecie finansów. Program opiera się na nauczaniu empirycznym, w którym stwarza się uczestnikom możliwości praktycznego zastosowania zdobytych umiejętności i uczenia się przez działanie. Celem programu jest rozwinięcie wśród uczestników umiejętności krytycznego myślenia i zachęcanie ich do aktywności. Obecnie w szkołach podstawowych, średnich i wyższych w Polsce dostępnych jest 12 programów i projektów przeznaczonych dla młodzieży. Do tej pory wzięło w nich udział ponad 5,5 miliona polskich uczniów i studentów, w tym ponad 500 tys. w latach 2012–2013.

Fundacja jest także patronem Szkolnych Klubów Biznesowych i organizatorem krajowych konkursów. Młodzież uczestnicząca w tych inicjatywach może reprezentować Polskę na międzynarodowych konkursach oraz wyjeżdżać na młodzieżowe obozy przedsiębiorczości.

Istnieją jednak także inne przykłady szkoleń z zakresu przedsiębiorczości. Chociaż nie wszystkie są przeznaczone dla młodzieży młodzi przedsiębiorcy prawie zawsze mogą w nich uczestniczyć. Na przykład program Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych jest dostępny dla wielu grup docelowych, także dla młodzieży (zob. Ramka 5).

Ramka 5. Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych

Projekt Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych jest skierowany do kilku grup docelowych (tj. kobiet, młodzieży, osób powyżej 45. roku życia i niepełnosprawnych) zainteresowanych rozpoczęciem działalności w sektorach kreatywnych (takich jak architektura, gry komputerowe, rzemiosło, wzornictwo przemysłowe, projektowanie mody, filmy i nagrania wideo, muzyka, teatr, publikacje biznesowe).

Do tej pory w ciągu ostatnich 18 miesięcy zorganizowano blisko 3 tys. godzin warsztatów, szkoleń, sesji indywidualnego i grupowego doradztwa biznesowego, w których uczestniczyło 100 osób. Na liście oczekujących jest 30 chętnych do udziału w projekcie. Program szkoleniowy obejmuje prawo patentowe i podatkowe, finanse, marketing, strategię, przedsiębiorczość, reklamę w mediach społecznościowych, coaching oraz „samodzielną naukę biznesu”.

Obok wsparcia służącego rozwijaniu umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości w ramach programu oferowane są także dotacje w kwocie do 40 tys. złotych (około 9360 euro). Z dotacji skorzystało 81 uczestników.

Jednym z najbardziej spektakularnych wyników programu jest powołanie stowarzyszenia ProKreatywni, dzięki któremu powstała sieć przedsiębiorców działających w sektorach kreatywnych (<https://pl-pl.facebook.com/Prokreatywni>; <http://www.krs-online.com.pl/stowarzyszenie-prokreatywni-krs-907208.html>). Sieć zapoczątkowali sami uczestnicy, którzy na uruchomienie inicjatywy ProKreatywni nie otrzymali jakiegokolwiek wsparcia finansowego.

Dalsze informacje www.kozminski.edu.pl

Po ostatniej nowelizacji ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy instytucje rynku pracy zobligowane są do współpracy z uczelniami w zakresie wspierania studentów i absolwentów we wchodzeniu na rynek pracy. Dodatkowo ustawa precyzuje, że wsparcie dla bezrobotnych obejmuje przekazywanie informacji o samozatrudnieniu. Ustawa nakłada także na instytucje zajmujące się pożyczaniem pieniędzy start-upom wymóg oferowania pożyczkobiorcom usług doradczych dla przedsiębiorstw i szkoleń. Kontrolowany przez państwo Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), który udziela pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej, zobowiązał się dopilnować, aby pośrednicy finansowi oferowali doradztwo i szkolenia. Wprowadzane są zmiany, które powinny skutkować intensyfikacją współpracy pomiędzy sektorem finansowym a uczelniami i powiązаныmi organizacjami na rzecz promocji i wsparcia przedsiębiorczości (np. inkubatory akademickie, akademickie centra kariery).

Istnieje też kilka badań w zakresie monitorowania i ewaluacji tych programów szkoleniowych. Ostatnie badania wskazują, że dzięki realizowanym w Polsce projektom, w ramach których oferowane są wysokiej jakości szkolenia i doradztwo (w tym coaching i mentoring) wzrasta prawdopodobieństwo, że młodzież zdecyduje się na samozatrudnienie. Dla przykładu 75% uczestników projektów EFS (2007–2014) deklaruje, że korzysta z wiedzy i umiejętności zdobytych podczas szkolenia, a większość wskazuje, że pożądane byłoby rozszerzenie zakresu szkolenia i doradztwa o zagadnienia dotyczące marketingu i sprzedaży (PAG, 2012).

Jednak zarówno studenci, jak i niedawni absolwenci wskazują, że szkolenia, coaching i mentoring oraz usługi doradcze dla przedsiębiorstw oferowane przez instytucje rozwoju biznesu są niewystarczające. Informują, że usługi te nie są łatwo dostępne oraz że nie są dopasowane do ich potrzeb. Co więcej istnieje niewiele dowodów na to, że organizacje realizujące te usługi prowadzą pomiary efektywności udzielanego wsparcia. Na przykład 45% z 40 organizacji przebadanych przez Fundację Initium nie ma żadnych danych na temat swoich klientów (PAG, 2012).

COACHING I MENTORING

Coaching i mentoring ułatwiają nabywanie umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości. Coaching był wspierany w ramach działania 6.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI w poprzednim okresie programowania. W tym przypadku sesje coachingu były zwykle prowadzone przez trenera, a w kilku przypadkach przez przedsiębiorcę.

Mentoring nie jest zasadniczo zbyt popularny w Polsce. Przytoczyć można kilka przykładów mentoringu w dziedzinie przedsiębiorczości w ramach regionalnych programów operacyjnych. Jednym z nich jest program „Wsparcie na starcie” zapewniający młodzieży opiekę mentora reprezentującego uczelnię lub biznes. Inny przykład to projekt realizowany przez *Youth Business Poland* i *Youth Business International*. W ramach tego projektu młodzi ludzie (w wieku 18–35 lat), którzy chcieliby prowadzić przedsiębiorstwo (lub tacy, którzy już prowadzą przedsiębiorstwo przez okres nie dłuższy niż 3 lata) otrzymują wsparcie w postaci mentoringu i szkoleń (www.ybp.org.pl). Jednak niewielu młodych ludzi korzysta z tej formy wsparcia.

SIECI PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Sieci przedsiębiorczości pełnią istotną rolę dla młodych przedsiębiorców, gdyż ułatwiają dostęp do zasobów i pomysłów, co zwiększa ich szanse na utrzymanie się na rynku i sukces. W Polsce występuje kilka sieci młodych przedsiębiorców, które zwykle koncentrują się jednak na absolwentach uczelni wyższych (np. *Youth Business Poland*, Polska Izba Młodych Przedsiębiorców, Forum Młodych Lewiatan). Bezrobotna młodzież i NEET nie ma w zasadzie dostępu do wsparcia w formie sieci.

Zasadniczo poszczególne sieci wsparcia nie współpracują ze sobą. Niemniej jednak podejmowane są wysiłki zmierzające do poprawy stosunków pomiędzy sieciami. Krajowa Izba Gospodarcza realizuje projekt pod nazwą „Młodzi Innowacyjni”, w ramach którego podejmowane są próby ułatwienia współpracy pomiędzy organizacjami młodzieżowymi, uczelniami, inkubatorami biznesu a parkami naukowo-technologicznymi. W ramach projektu „Młodzi Innowacyjni” organizowane są konferencje, spotkania z liderami biznesu oraz „Forum Młodych Przedsiębiorców” (www.minnowacyjni.pl).

OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY I REKOMENDACJE

Pierwszy obszar, w którym decydenci mogliby udoskonalić nabywanie przez młodzież umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości to konsekwentne traktowanie przedsiębiorczości jako elementu systemu edukacji. Inspiracje można czerpać z Irlandii, gdzie kształcenie w dziedzinie przedsiębiorczości jest dobrze rozwinięte na wszystkich poziomach (zob. Ramka 6). W systemie edukacji stosuje się podejście modułowe przy nauczaniu przedsiębiorczości, a najmocniejszą stroną irlandzkiego podejścia jest możliwość zdobycia praktycznego doświadczenia dzięki projektom realizowanym we współpracy z poszczególnymi podmiotami lokalnymi. Uznanie i nagrody, na jakie mogą liczyć studenci, w tym nagroda prezydencka, skutecznie zachęcają ich do udziału.

Ramka 6. Dobre praktyki międzynarodowe: Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w Irlandii

Cel: W Irlandii kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest powszechne, dzięki czemu szerokie rzesze uczniów i studentów zyskują większą wiedzę z dziedziny przedsiębiorczości i zdobywają podstawowe umiejętności w tym zakresie.

Opis: W Irlandii kształcenie w dziedzinie przedsiębiorczości na poziomie podstawowym prowadzone jest przy wsparciu inicjatyw realizowanych przez agencje i organizacje zewnętrzne, na przykład *Junior Achievement* i *Bí Gnóthach*, który jest programem w zakresie przedsiębiorczości realizowanym przez Curriculum Development Unit (Pion Pracy nad Programem) Mary Immaculate College (Kolegium Niepokalanej Maryi) w Limerick. Jednak najważniejsze wsparcie na rzecz kształcenia na poziomie podstawowym udzielane jest przez komisje miast i hrabstw ds. przedsiębiorczości (*City and County Enterprise Boards*), czyli organizacje typu non-profit, które udzielają finansowego i technicznego wsparcia małym firmom. Komisje zostały utworzone na mocy ustawy o rozwoju przemysłu z 1995 r. (*Industrial Development Act of 1995*), co miało służyć pobudzeniu rozwoju gospodarczego i budowaniu kultury przedsiębiorczości. Spośród 31 komisji działających w Irlandii 26 aktywnie wspiera kształcenie w zakresie przedsiębiorczości na poziomie podstawowym, zapewniając materiały wideo i pakiety materiałów źródłowych do nauki i lekcji oraz ćwiczenia dla uczniów.

Na poziomie ponadpodstawowym moduły z zakresu przedsiębiorczości realizowane są w ramach Roku Przejściowego (*Transition Year Programme*), Programu zawodowego (*Leaving Certificate Vocational Programme*) i Programu praktycznego (*Leaving Certificate Applied Programme*). Rok Przejściowy to nadobowiązkowy roczny program kształcenia, który daje uczniom możliwość przygotowania się do Egzaminu Maturalnego (*Leaving Certificate*) (tj. do ukończenia szkoły), a pozostałe dwa programy to nadobowiązkowe programy dwuletnie. W takich modułach jak „Przygotowanie do świata pracy” (*Preparation for the World of Work*) i „Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości” (*Enterprise Education*) duży nacisk kładzie się na aktywną naukę, pracę zespołową i rozwój osobisty. Uczniowie biorą także udział w praktykach zawodowych. Około jedna trzecia uczniów korzysta z tych modułów. Uczniowie, którzy zrealizowali wszystkie programy mogą uczyć przedsiębiorczości młodszych kolegów w ramach projektu pod nazwą „Kidz Buzzness”, który jest nową inicjatywą z zakresu przedsiębiorczości na poziomie podstawowym opracowaną przez Władze Regionu Południowo-Wschodniego (*South-East Regional Authority*).

Uczestnicy programu Rok Przejściowy mają także możliwość prowadzenia miniprzedsiębiorstwa „Get up and Go” (Wstań i idź) w chronionym środowisku szkolnym. Dzięki mini-przedsiębiorstwom uczniowie mogą rozwijać i ćwiczyć umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości poprzez prowadzenie badań rynku, opracowywanie biznes planów, rozpoczynanie działalności gospodarczej, wprowadzanie na rynek produktów i/lub usług, dostarczanie produktów i/lub usług, prowadzenie podstawowej księgowości i procesu likwidacji przedsiębiorstwa.

Istnieje też kilka programów nagradzania uczniów zarówno na poziomie podstawowym, jak i ponadpodstawowym, co ma zachęcać uczniów do pracy nad projektami z zakresu przedsiębiorczości. Nagrody na poziomie podstawowym to na przykład Nagroda Młodego Wynalazcy (*Junior Inventor Award*) przyznawana przez Biuro Patentowe oraz programy nagród dla szkół „Odkryj naukę doskonałość w naukach ścisłych i matematyce” (*Discover Science excellence in science and math*). Na poziomie ponadpodstawowym 3 zwycięzcom konkursu dla uczniów w dziedzinie przedsiębiorczości organizowanego przez komisje hrabstw i projektu dotyczącego mini-przedsiębiorstwa „Get up and Go” przyznawana jest nagroda im. Seana Lemassa za przedsiębiorczość wśród uczniów (*Sean Lemass Award for Student Enterprise*). Jest to bardzo prestiżowa nagroda przyznawana corocznie przez Prezydenta Irlandii.

Znaczenie: System kształcenia w zakresie przedsiębiorczości mógłby służyć Polsce za wzór do naśladowania. Irlandzkie podejście cechuje przede wszystkim to, że nauczanie przedsiębiorczości zostało zaplanowane w sposób kumulatywny – na wyższych poziomach kształcenia oferuje się więcej możliwości rozwijania praktycznych umiejętności. System nagród ułatwia wzbudzenie zainteresowania przedsiębiorczością i wypracowanie entuzjastycznych postaw wobec przedsiębiorczości wśród uczniów, gdyż oferuje zachęty i zapewnia uznanie dla osiągnięć.

Aby z powodzeniem włączyć przedsiębiorczość do systemu edukacji, konieczne są również szkolenia dla samych nauczycieli. Nauczyciele muszą zdawać sobie sprawę, że ich rola polega na ułatwianiu nauki, a nie na prezentowaniu faktów do zapamiętania. Nauczycielom potrzebne jest także wsparcie w postaci materiałów do nauki i ćwiczeń dla uczniów. W modułach szkoleniowych należy wykorzystywać międzynarodowe dobre praktyki, które zapewniają możliwości aktywnego uczenia się. Mogą one obejmować symulacje, gry planszowe lub naukę przez gry komputerowe. Wprowadzenie zmian będzie także wymagało zmian w sposobie kształcenia nauczycieli, zarówno na etapie szkolenia wstępnego, jak i ciągłego rozwoju zawodowego.

Można zrobić więcej w celu promocji przedsiębiorczości wśród młodzieży funkcjonującej poza systemem edukacji (np. NEET). Szacuje się, że standardowym wsparciem w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) na lata 2014–2020 objętych będzie co roku około 560 tys. osób, w tym 3,4 tys. NEET. Ważne jest uświadomienie tym klientom możliwości, jakie wynikają z przedsiębiorczości oraz faktu, że mogą otrzymać pewne wsparcie, o ile zdecydują się skorzystać z takiej możliwości powrotu na rynek pracy.

I wreszcie, coaching i mentoring mogą być także częściej wykorzystywane w celu wspierania młodzieży posiadającej pomysły na biznes, które rokują szanse na trwałość prowadzonych przedsięwzięć. Rozszerzenie oferty w zakresie coachingu i mentoringu wymaga wcześniejszego włączenia tych możliwości do istniejących mechanizmów wsparcia dla

innowacyjnych przedsiębiorstw. Następnie można będzie stosować coaching i mentoring na potrzeby szerszej grupy młodych przedsiębiorców. Najważniejsze jest zbudowanie bazy wykwalifikowanych trenerów i mentorów, co najprawdopodobniej będzie wymagało pewnych zachęt. Być może wystarczy skorzystać z możliwości nie wymagających dużych nakładów finansowych, takich jak na przykład nagrody przyznawane na poziomie społeczności lokalnych czy bankiety z udziałem celebrytów. Możliwym rozwiązaniem jest także oferowanie usług on-line. Ramka 7 opisuje skuteczne podejście wykorzystywane w Szwecji.

Ramka 7. Dobre praktyki międzynarodowe: *Mentor Eget Företag*, Szwecja

Cel: Celem programu jest ułatwienie dostępu do mentoringu nowym przedsiębiorcom w Szwecji. Korzystanie z usług on-line może poprawić dostęp dla osób na obszarach wiejskich i usprawnić komunikację pomiędzy mentorami a osobami korzystającymi z ich usług.

Opis: W ramach systemu nowi i przyszli przedsiębiorcy w Szwecji mają zapewniony bezpłatny dostęp on-line do mentora przez okres jednego roku. System ten uruchomiony w roku 2006 zaprojektowało i prowadzi NyföretagarCentrum reprezentujące ogólnokrajową sieć Agencji Przedsiębiorczości w Szwecji. Program finansuje Tillväxtverket, szwedzka Agencja ds. Rozwoju Gospodarczego i Regionalnego.

System obejmuje procedurę wstępną polegającą na wywiadach prowadzonych w celu dopasowania przedsiębiorcy i mentora. Ważnym elementem procedury jest podpisanie przez każdą ze stron umowy po etapie wprowadzającym na znak zaangażowania. Mentorzy i ich podopieczni uzgadniają jak często będą się spotykać, przy czym spotkania muszą odbywać się przynajmniej raz w miesiącu. Wiele osób decyduje się na około dwugodzinne spotkania raz na dwa tygodnie. Są to zwykle spotkania „twarz w twarz”, jednak przedsiębiorcy na obszarach wiejskich mogą spotykać się ze swoimi mentorami on-line. Oprócz tego zarówno mentorzy, jak i ich podopieczni mogą osobiście uczestniczyć w comiesięcznych wydarzeniach organizowanych w ramach sieci.

Rolę mentorów pełnią zwykle doświadczeni przedsiębiorcy. Pełnią oni funkcję gremium doradczego, słuchają przedsiębiorcy i zadają pytania. Udzielają rad i dzielą się doświadczeniami. Mentorom zaleca się w miarę możliwości udzielanie podopiecznym pomocy przy rozbudowie sieci przedsiębiorczości. Mentorzy często zadają też prace domowe. Zwykle każdy mentor ma jednego podopiecznego.

Inne cechy charakterystyczne programu to:

- proces dopasowywania prowadzony przez lokalnego opiekuna, który odpowiada za dopasowanie podopiecznego i mentora na podstawie przeprowadzonego wywiadu;
- mentorzy są wolontariuszami i nie mogą otrzymywać żadnych osobistych gratyfikacji finansowych;
- mentor powinien cieszyć się uznaniem i dysponować wiedzą w dziedzinie, którą reprezentuje;
- siłą napędową relacji jest podopieczny, który zwraca się do mentora gdy potrzebuje pomocy.

Jest to program o zasięgu krajowym, który nie skupia się specjalnie na grupach niedostatecznie reprezentowanych czy w szczególności trudnej sytuacji, podlega jednak monitorowaniu pod kątem:

- liczby par mentor/podopieczny uczestniczących w programie;
- płci, wieku podopiecznych oraz odsetka uczestników pochodzenia obcego;
- sektora (handel – usługi – przemysł/rzemiosło).

Znaczenie: Program ten stanowi przykład na to, jak w sposób niewymagający dużych nakładów finansowych, zapewnić coaching i mentoring dużej liczbie potencjalnych przedsiębiorców, we wszystkich regionach kraju. Ponieważ działania są w dużej mierze prowadzone on-line, trenerzy i mentorzy mogą brać w nich udział w dogodnym terminie. Powinno to stanowić dla nich zachętę do udziału. Analogicznie coaching i mentoring dostępne on-line powinny być atrakcyjną opcją dla młodych przedsiębiorców, którzy dobrze radzą sobie z rozwiązaniami technicznymi umożliwiającymi takie interakcje. Ponadto młodzież pochodząca z małych miast i miasteczek ma możliwość nawiązania kontaktu z trenerami i mentorami, których w innym przypadku nie miałyby szansy spotkać. Jedną z mocnych stron rozwiązania przyjętego w Szwecji jest procedura dopasowywania. Zaleca się włączenie tego rozwiązania do modelu stosowanego w Polsce, jeżeli taki powstanie. Jest to element o kluczowym znaczeniu dla programu, ponieważ zwiększa szansę na skuteczne i szybkie zbudowanie zaufania i efektywnej relacji.

Więcej informacji znaleźć można pod adresem: *Mentor Eget Företag* (2014), <http://www.mentoregetforetag.se>

REKOMENDACJE

- Stworzenie krajowego systemu edukacji w zakresie przedsiębiorczości w szkołach podstawowych, średnich i politechnicznych koordynowanego przez Ministerstwo Edukacji, a w przypadku wyższych uczelni przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ważne jest, aby odróżnić naukę o gospodarce od nauczania przedsiębiorczości.
- Opracowanie koncepcji kształcenia w zakresie przedsiębiorczości na polskie potrzeby i stworzenie powiązań z innowacyjnymi politykami.
- Opracowanie modułów nauczania przedsiębiorczości w szkołach i na wyższych uczelniach poprzez współpracę z instytucjami w innych krajach i korzystanie z ich doświadczeń (np. Uniwersytet Coventry w Wielkiej Brytanii, Uniwersytet Lipski w Niemczech).

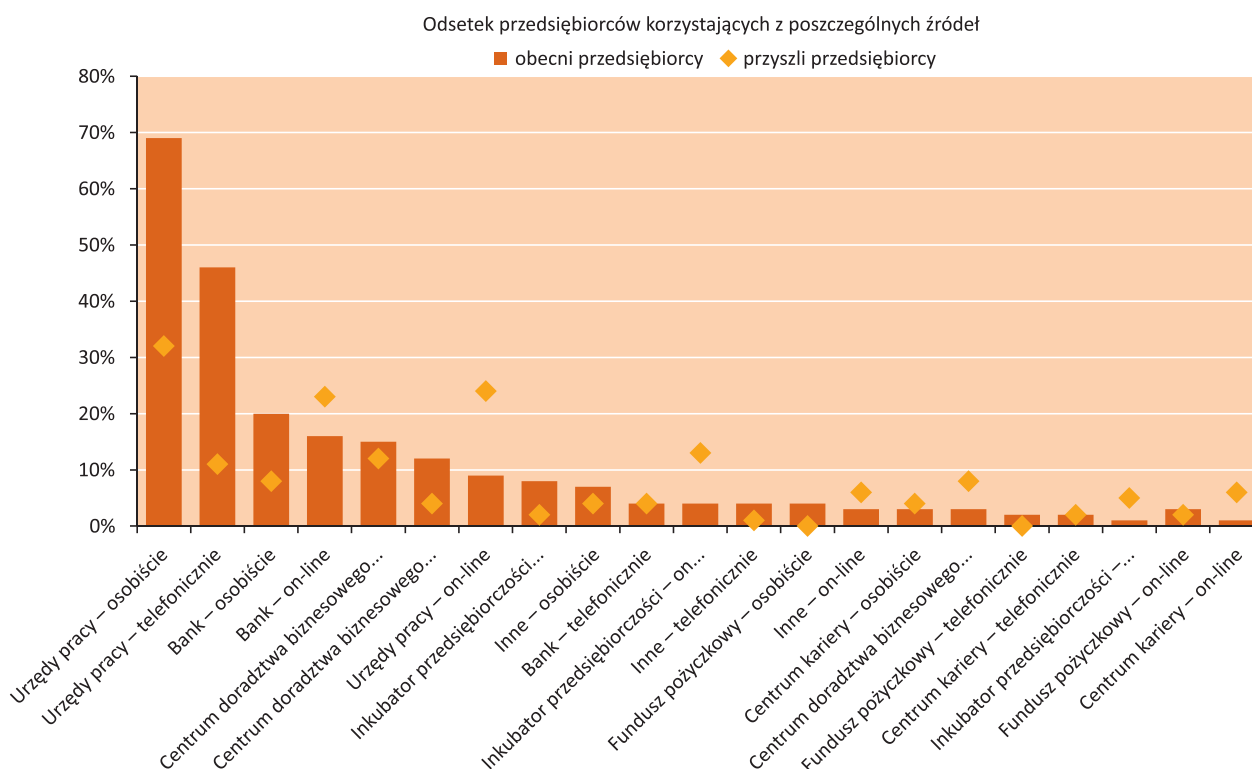
- Przeszkolenie w zakresie przedsiębiorczości nauczycieli szkół podstawowych i średnich w ramach regularnych studiów nauczycielskich, jak również w toku ciągłego rozwoju zawodowego, włącznie ze stażami zagranicznymi. Zapewnienie także możliwości odbycia szkoleń z zakresu przedsiębiorczości nauczycielom akademickim, pracownikom uczelni i specjalistom ds. młodzieży.
- Stosowanie aktywnych i innowacyjnych metod nauczania, które przybliżą realia działalności biznesowej. Zaangażowanie środowiska biznesowego w nauczanie przedsiębiorczości w charakterze wykładowców i mentorów oraz w projekty poświęcone przedsiębiorczości realizowane dla uczniów i studentów.
- Prowadzenie regularnych badań (ewaluacji) dotyczących efektów nauczania w zakresie przedsiębiorczości.
- Przeszkolenie urzędników w powiatowych urzędach pracy, aby lepiej rozumieli potrzeby młodych przedsiębiorców i byli w stanie kierować ich do odpowiednich podmiotów oferujących wsparcie. Dzięki tym szkoleniom mogą także zyskać uprawnienia do świadczenia podstawowego doradztwa biznesowego.
- Stworzenie sieci trenerów i mentorów wspierających młodych przedsiębiorców np. z udziałem środków z EFS. Ograniczenie wsparcia do jednego roku, aby nie dopuścić do powstania stosunku zależności.
- Zachęcanie NEET do większej aktywności w zakresie przedsiębiorczości poprzez konkursy biznes planów na poziomie centralnym i regionalnym oraz poprzez promowanie dobrych praktyk z dziedziny przedsiębiorczości. Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia wśród uczniów i studentów poprzez warsztaty, konferencje i konkursy biznesowe. Wybór „dobrych praktyk” w obszarze przedsiębiorczości osób młodych i tworzenie kampanii promocyjnych. Popularyzacja sukcesów odnoszonych przez młodych przedsiębiorców, aby młodzież mogła się z nimi lepiej identyfikować.

POLITYKI I PROGRAMY UŁATWIAJĄCE DOSTĘP DO FINANSOWANIA

INFORMACJE DOTYCZĄCE FINANSOWANIA

Informacje o finansowaniu najczęściej uzyskuje się w urzędach pracy, chociaż osoby rozpoczynające działalność często wykorzystują w tym celu także strony internetowe banków. Inne źródła informacji, z których często korzystają osoby młode, to centra kariery i inkubatory przedsiębiorczości.

Rysunek 4. Źródła informacji o finansowaniu start-upów, 2013 rok

Źródło: Instytut Badań Strukturalnych (Coffey International Development) (2014), „Ocena ex-ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych”. Raport końcowy.

Wyniki prowadzonych w Polsce badań wskazują na szereg problemów, z jakimi borykają się przedsiębiorcy, jeśli chodzi o dostęp do informacji o potencjalnych źródłach finansowania start-upów. Główne z nich to niedostateczne rozpowszechnianie informacji o instytucjach finansowych i inwestorach; niska jakość obsługi przedsiębiorców oraz informacji dostępnych na stronach internetowych; a także zbytnie rozproszenie informacji (Instytut Badań Strukturalnych, 2014). Natomiast jeśli chodzi o kwestie dotyczące osób młodych w innych badaniach, podkreśla się problem braku informacji o dostępnej bezkosztowej edukacji i szkoleniach dla młodych przedsiębiorców (Korporacja badawcza Pretendent, 2011).

DOTACJE

Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla młodych przedsiębiorców do 29. roku życia będą dostępne w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój i będą ich udzielały albo powiatowe urzędy pracy ze środków Funduszu Pracy albo podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów. Dotacje z Funduszu Pracy są przeznaczone wyłącznie dla osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowych urzędach pracy lub dla absolwentów centrów integracji społecznej lub klubów integracji społecznej. Osoby młode będą mogły otrzymać dotacje na założenie własnej działalności w wysokości maksymalnie 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia zarówno w projektach PUP, jak i w projektach konkursowych. Dotacje (oraz pożyczki) dla start-upów dostępne w ramach Regionalnych Programach Operacyjnych 2014–2020 skierowane będą wyłącznie do osób powyżej 30. roku życia. Wsparcie to będzie dostępne wyłącznie dla osób pozostających bez pracy i również będzie udzielane zarówno przez PUP-y, jak i podmioty wyłonione w konkursach. Wsparcie oferowane przez PUP w tym zakresie będzie skierowane wyłącznie do osób zarejestrowanych jako bezrobotne,

a maksymalna wysokość dotacji będzie taka sama jak w przypadku PO WER, czyli maksymalnie 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia. Osoby niepełnosprawne mogą także ubiegać się o dotacje z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Chociaż młodzież nie jest grupą docelową dla tej inicjatywy, także i w tym przypadku niektórzy młodzi ludzie mogą się o takie dotacje ubiegać.

Beneficjenci dotacji bardzo pozytywnie wypowiadali się na temat przydatności wsparcia, szczególnie dotacji w ramach działania 6.2 PO KL (Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki). Tylko jeden na pięciu respondentów wskazał, że kwota dotacji powinna wzrosnąć w przyszłości. 10% respondentów twierdziło, że procedura rozliczania dotacji była bardzo lub dosyć skomplikowana i wskazywało na potrzebę wprowadzenia stosownych uproszczeń (PARP, 2013).

INSTRUMENTY ZWROTNE

W Polsce działają 83 programy, fundusze i systemy oferujące pożyczki na rozpoczęcie działalności, a niektóre z nich (np. RPO Śląskie) oferują pożyczki przeznaczone specjalnie dla nowo powstałych przedsiębiorstw (tj. takich, które działają krócej niż 24 miesiące). Młodzież w wieku poniżej 25. roku życia stanowi jedną szóstą odbiorców pożyczek wypłacanych z 83 funduszy pożyczkowych. Większość z tych pożyczek udzielanych jest przedsiębiorstwom działającym na rynku detalicznym lub hurtowym, a prawie wszystkie opiewają na kwoty poniżej 25 tys. złotych (około 6 tys. euro) (PARP, 2013).

Preferencyjne nisko oprocentowane pożyczki, takie jak „Wsparcie na starcie” są także dostępne dla młodzieży w ramach Programu Gwarancji dla młodzieży. Niniejsze wsparcie przeznaczone jest dla następujących grup młodzieży: studentów ostatniego roku studiów i poszukujących pracy absolwentów szkół i uczelni, w okresie 48 miesięcy od dnia ukończenia szkoły lub uzyskania tytułu zawodowego oraz osobom zarejestrowanym jako bezrobotni. Programem zarządza BGK z ramienia Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Maksymalna kwota pożyczki, jaką może otrzymać młodzież, to 20-krotność średniej krajowej z ostatniego kwartału. W czwartym kwartale 2014 r. na pożyczki przeznaczono 78 853,40 złotych (około 18 900 euro). Większość beneficjentów objętych badaniem uważa tę formę wsparcia za niezwykle potrzebną, a wielu woli nisko oprocentowane pożyczki od dotacji.

Unia Europejska ułatwia także mikro-, małym i średnim przedsiębiorstwom dostęp do finansowania poprzez JEREMIE. W ramach tej inicjatywy oferowane są zarówno pożyczki, jak i gwarancje kredytowe na tworzenie nowych przedsiębiorstw. Chociaż nie jest to inicjatywa przeznaczona specjalnie dla młodzieży, oferty dostępne są także dla młodych przedsiębiorców w Polsce. Oferowane produkty mają na celu wypełnienie luki na rynku finansowym. W ciągu ostatnich 5 lat z produktów JEREMIE skorzystało 22 641 firm w Polsce (tj. głównie mikroprzedsiębiorstwa, niekoniecznie młodzi przedsiębiorcy): 54,5% stanowiły pożyczki, 31,8% gwarancje, a 13,7% – gwarancje portfelowe.

Coraz częściej instrumenty zwrotne są chętniej popieranym przez rząd sposobem finansowania niż dotacje. Młodzi przedsiębiorcy mają dostęp do różnych opcji, w tym do programów finansowania przeznaczonych specjalnie dla innowacyjnych przedsiębiorstw, jak i start-upów zakładanych przez młodzież w szczególnie trudnej sytuacji (np. NEET). Niestety sektor mikrokredytów (tj. sektor prywatny) nie jest w Polsce wystarczająco rozwinięty (EMN, 2013), a właśnie ten sektor jest głównym źródłem finansowania młodzieży, szczególnie gdy potrzebne są niewielkie sumy. Wskazane jest wsparcie na rzecz sektora mikrokredytów poprzez opracowanie dla niego odpowiednich ram prawnych.

KAPITAŁ WŁASNY

Obecnie w Polsce działa 31 funduszy typu *venture capital* (Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Działanie 3.1) na potrzeby inwestowania w innowacyjne projekty biznesowe. Fundusze te inwestują przede wszystkim w projekty z dziedziny biotechnologii, medycyny, energii odnawialnej, ochrony środowiska i chemii. Młodzi przedsiębiorcy w Polsce mają dostęp do funduszy typu *private equity*, jednak instrumenty tego rodzaju są w dużej mierze zarezerwowane dla przedsiębiorców produkujących nowe produkty i technologie. Stąd też absolwenci wyższych uczelni mają szansę na pozyskanie takich inwestycji, natomiast osoby młode o niższych kwalifikacjach nie mają takich możliwości.

Jednym z obecnie dostępnych programów inwestycyjnych jest fundusz AIP Seed Capital. Fundusz zapewnia do 100 tys. złotych (około 23,6 tys. euro) kapitału początkowego dla nowych przedsiębiorstw działających w ramach inkubatorów akademickich w zamian za 15% udziałów. Fundacja AIP przedstawia też młodych przedsiębiorców potencjalnym inwestorom.

OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY I REKOMENDACJE

Tendencja odchodzenia od udzielania dotacji na rzecz instrumentów zwrotnych to zjawisko pozytywne, ponieważ przyczynia się do zmniejszenia obciążeń dla finansów publicznych z tytułu wspierania start-upów, a jednocześnie motywuje przedsiębiorców do osiągania sukcesów, aby mogli spłacić zaciągnięte długi. Niemniej jednak ze względu na brak infrastruktury młodzi nie mają dostępu do wyczerpujących informacji o źródłach finansowania. Informacje są rozproszone i nie jest łatwo do wszystkich dotrzeć. AIP mogłyby odgrywać większą rolę w przekazywaniu tych informacji młodym przedsiębiorcom.

Ewaluacja i monitorowanie mają istotne znaczenie dla decydentów, gdyż pozwalają im mierzyć wpływ polityk i programów, a także identyfikować obszary wymagające poprawy. Ocena i monitorowanie programów dla młodych przedsiębiorców przebiega dobrze na poziomie krajowym. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju systematycznie gromadzi dane na temat wsparcia finansowego (tj. dotacji, pożyczek) i okresowo przeprowadza badania ewaluacyjne pod kątem efektywności i skuteczności wsparcia (zazwyczaj 30 miesięcy po udziale w projekcie). Dotacje monitorowane są pod kątem liczby i kwot przyznanych dotacji, liczby uczestników oraz liczby założonych przedsiębiorstw. Teraz, gdy podstawowe wskaźniki są systematycznie zbierane, można podjąć bardziej skomplikowane działania w zakresie monitorowania i ewaluacji. Na przykład do monitorowania i oceny można by włączyć więcej organizacji pozarządowych, które wdrażają projekty. Ponadto, ewaluacja powinna w coraz większym stopniu koncentrować się na mierzeniu efektu netto wsparcia (tj. skutkach interwencji w ramach polityki w stosunku do stanu, jaki miałyby miejsce gdyby nie podjęto interwencji) oraz na skuteczności dotacji i pożyczek. Dzięki temu decydenci mogliby podejmować lepsze decyzje o sposobach wykorzystywania publicznych środków na wspieranie młodych przedsiębiorców.

REKOMENDACJE

- Dostarczanie kompleksowej informacji na temat pozyskiwania finansowania i inwestycji na rozpoczęcie działalności. Skoncentrowanie się na zapewnieniu kompletnych informacji on-line, szczególnie za pośrednictwem sieci AIP, i stworzenie powiązań z innymi programami wsparcia przedsiębiorczości, w ramach których oferowane są szkolenia, coaching i mentoring oraz usługi doradcze dla przedsiębiorców.
- Kontynuacja procesu wprowadzania instrumentów zwrotnych i odchodzenia od wsparcia w postaci dotacji.
- Dalsze wspieranie rozwoju sektora mikrofinansowania, który tradycyjnie pozostaje jednym z najważniejszych źródeł finansowania dla młodzieży, szczególnie tej w trudnej sytuacji (np. NEET), jak i osób dysponujących pomysłami o niskim stopniu zaawansowania technicznego, którym potrzebne są niewielkie kwoty kapitału na rozpoczęcie działalności.
- Wprowadzenie pewnej elastyczności do zasad udzielania pożyczek. Proponuje się zmianę zasad udzielania pożyczek, co powinno przyczynić się do wydłużenia „życia” polskich przedsiębiorstw w sensie gospodarczym (zmiany w umowach byłyby opcjonalne) (Instytut Badań Strukturalnych, 2014). Niektóre z tych zmian byłyby korzystne dla młodych ludzi borykających się z tymczasowymi problemami biznesowymi:
 - a. możliwość odroczenia płatności na pewien okres;
 - b. możliwość zwiększenia kwoty pożyczki w pierwszym roku działalności z uwzględnieniem zmian oprocentowania nowej kwoty.

POLITYKA INSTYTUCJONALNA I REGULACYJNA

OTOCZENIE REGULACYJNE

Zasadniczo otoczenie regulacyjne biznesu w Polsce jest postrzegane przez przedsiębiorców za dość korzystne, ale wymagające jeszcze wielu usprawnień. Na przykład w raporcie „Doing Business 2014” Banku Światowego Polska zajmuje 19 miejsce spośród 28 krajów UE pod względem „przyjazności” otoczenia biznesu. Główne problemy wskazane przez Bank Światowy to stosunkowo wysokie stawki podatkowe dla przedsiębiorstw, o czym wspomniano także w badaniu z 2014 r. przeprowadzonym przez Ministerstwo Gospodarki (Ministerstwo Gospodarki, 2014) oraz częste zmiany ram prawnych dotyczących przedsiębiorstw. Szacuje się, że polscy przedsiębiorcy poświęcają 286 godzin rocznie na spełnienie wymogów prawnych i regulacyjnych, czyli znacznie więcej niż 184 godziny, co jest wartością średnią w UE (Instytut Badań Strukturalnych, 2014). W innych raportach odnotowano jednak najnowsze zmiany na lepsze w zakresie otoczenia regulacyjnego biznesu. Fundacja Heritage donosi na przykład, że Polska wypadła lepiej w 2014 r. w 6 z 10 punktów indeksu wolności gospodarczej (Fundacja Heritage, 2014).

Często osobom młodym jest jeszcze trudniej spełnić wymagania regulacyjne i podatkowe, najprawdopodobniej ze względu na słabiej rozwinięte umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości i mniejsze doświadczenie na rynku pracy (i jako osoby samozatrudnione).

W celu ułatwienia funkcjonowania i zakładania firm w Polsce, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (np. PI 11.3.), uproszczone zostaną uregulowania prawne w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. W ramach Programu wspierane będą także działania zwiększające przejrzystość procesu legislacyjnego i podniesienie jakości usług dotyczących otoczenia biznesu świadczonych przez administrację.

Ponadto w nowej wersji projektu ustawy o administracji podatkowej (na dzień 1 stycznia 2016 r.) zawarto nowe przepisy dotyczące nowych usług wsparcia dla podatników. Dotyczą one nowych usług wsparcia dla przedsiębiorstw działających na rynku przez okres krótszy niż 18 miesięcy.

KULTURA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Raporty z badań często donoszą, że kultura przedsiębiorczości w Polsce jest wystarczająco dobrze rozwinięta. Jednak Polska zwykle słabo wypada na tle innych krajów UE w kilku międzynarodowych badaniach dotyczących postaw wobec przedsiębiorczości (PAG, 2012) i skłonności do samozatrudnienia (Komisja Europejska, 2012). Niski poziom zainteresowania przedsiębiorczością i samozatrudnieniem często tłumaczy się tym, że społeczeństwo nie ceni sobie ani nie promuje kreatywności, innowacji i podejmowania ryzyka.

Jednym z głównych podmiotów promujących przedsiębiorczość w Polsce jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), tj. agencja rządowa podległa Ministerstwu Gospodarki. Jej głównym celem jest wspieranie MSP. Agencja oferuje głównie szkolenia z zakresu przedsiębiorczości i pożyczki na rozpoczęcie działalności. Współpracuje także z uczelniami wyższymi wspierając start-up’y zakładane przez absolwentów i uczelniane przedsiębiorstwa typu spin-out. PARP wspiera także instytucje i organizacje wsparcia biznesu, w tym parki naukowo-technologiczne, inkubatory i centra transferu technologii oraz prowadzi działalność promocyjną (np. publikuje podręczniki m.in. „Jak zostać przedsiębiorcą”) na rzecz szerokiej grupy odbiorców.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zachęca studentów i absolwentów do zakładania własnych przedsiębiorstw i komercjalizowania wyników badań poprzez takie programy, jak *Top 500 Innovators*. Niemniej jednak w Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 nie ma jakichkolwiek odniesień do promocji przedsiębiorczości. Jedyna wzmianka o przedsiębiorczości dotyczy stworzenia kompleksowego programu partnerstwa na rzecz transferu wiedzy (tj. 8D. Wzmocnienie współpracy pomiędzy uczelniami a przedsiębiorstwami i pracodawcami), co ma promować i ułatwiać przepływ wiedzy i innowacji pomiędzy uczelniami a gospodarką.

Przytoczyć można kilka przykładów wysiłków podejmowanych na rzecz budowy kultury przedsiębiorczości na poziomie regionalnym. Na przykład Start-up Poznań to partnerstwo pomiędzy Radą Miasta Poznania, lokalnymi organizacjami biznesowymi a przedsiębiorstwami prywatnymi na rzecz promocji i wspierania start-upów wykorzystujących nowe technologie. W ten sposób inicjatywa ma na celu budowanie kultury przedsiębiorczości wśród społeczności lokalnej oraz roz-

woju ekosystemu wspierania przedsiębiorczości. Chociaż takie inicjatywy są postrzegane jako „dobra praktyka”, często skierowane są w dużej mierze do dobrze wykształconej młodzieży.

Fundacja Junior Achievement to kolejny podmiot zaangażowany w rozwój kultury przedsiębiorczości. Podmiot ten nie tylko oferuje szkolenia z zakresu przedsiębiorczości, organizuje także konkursy na najlepszy pomysł na biznes oraz Dni Przedsiębiorczości. Pomaga to w promowaniu pozytywnego wizerunku przedsiębiorczości i ułatwia zaangażowanie młodzieży w działania na rzecz przedsiębiorczości.

Istotną rolę w promowaniu przedsiębiorczości odgrywają także media. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju dysponuje serią programów telewizyjnych pod tytułem „My Polish Dream”, które były emitowane w MTV. Seria prezentuje 8 przedsiębiorców, którzy skorzystali ze wsparcia w ramach Programu Kapitał Ludzki. Opisane zostały motywacje przedsiębiorców, problemy, z jakimi musieli się mierzyć, otrzymane wsparcie i osiągnięcia. Seria była pokazywana szerokiemu gronu odbiorców, w tym szczególnie osobom młodym. Programy telewizyjne nie tylko prezentowały „dobre praktyki” przedsiębiorczości osób młodych, ale jednocześnie promowały także kilka rządowych programów wsparcia na rzecz zakładania działalności gospodarczej. Jednym z głównych atutów tego podejścia jest to, że opisuje sukcesy przedsiębiorców, którzy skorzystali z określonych form pomocy publicznej, co prawdopodobnie zwiększy zainteresowanie nimi wśród ogółu społeczeństwa, a szczególnie wśród młodzieży. Poza tym jednym programem emitowanym w telewizji, przedsiębiorczość nie jest promowana w mediach na szeroką skalę.

INFORMACJE DOTYCZĄCE ROZPOCZYNANIA DZIAŁALNOŚCI

Głównym źródłem informacji dotyczących rozpoczynania działalności gospodarczej przez osoby młode są agencje rozwoju regionalnego i lokalne izby gospodarcze, cechy i centra wsparcia biznesu, przedsiębiorstwa powiązane z KSU, centra doradztwa biznesowego i informacji gospodarczej oraz stowarzyszenia biznesowe. Wiele z tych organizacji nie zapewnia jednak kompleksowych usług, a klienci poszukujący wsparcia zmuszeni są korzystać z wielu źródeł informacji i doradztwa.

W ramach projektu realizowanego ostatnio przez Ministerstwo Gospodarki powstała strona internetowa pod nazwą „Pojedynczy punkt kontaktowy – ePK” (<https://www.biznes.gov.pl/>), która obecnie jest testowana. Strona łączy użytkowników (zarówno przedsiębiorców, jak i personel oferujący usługi dla rozwoju biznesu) na platformie komunikacyjnej, na której można uzyskać informacje na temat prawa gospodarczego związanego z uruchamianiem, zawieszaniem i zamykaniem działalności gospodarczej. Zawiera także interaktywne przewodniki dotyczące procedur administracyjnych oraz artykuły poświęcone zarządzaniu przedsiębiorstwem, zatrudnianiu pracowników (tj. podstawowym zagadnieniom z zakresu prawa pracy) oraz uznawaniu kwalifikacji zawodowych w UE. Obecnie projekt znajduje się na wczesnym etapie rozwoju, jednak po zakończeniu testów możliwe będzie umieszczenie na platformie dodatkowych treści. Mogą to być na przykład dodatkowe treści poświęcone szkoleniom czy dostępnym opcjom w zakresie coachingu i mentoringu. Konieczna jest współpraca innych ministerstw, agencji rządowych i samorządów lokalnych, aby prezentowane informacje były aktualne i wyczerpujące.

Innym źródłem informacji przeznaczonym dla młodzieży są AIP aktywne na uczelniach. Centra te są otwarte dla wszystkich, choć zgłasza się do nich niewielu klientów spoza środowiska akademickiego. Dlatego też pewne grupy młodzieży, np. NEET lub osoby kontynuujące naukę w szkołach, nie mają szans na dotarcie do tego źródła.

DOSTĘPNOŚĆ E-USŁUG DLA MŁODYCH PRZEDSIĘBIORCÓW

Polska młodzież powszechnie korzysta z internetu i technologii mobilnych – 99% osób młodych ma telefony komórkowe, a 89% codziennie korzysta z internetu (UKE, 2013). Z tego powodu e-usługi są ważnym mechanizmem świadczenia usług publicznych na rzecz osób młodych. Jednak pod względem dostępu do informacji i wsparcia on-line Polska ustępuje innym krajom. W badaniu Komisji Europejskiej *e-Government Benchmark* Polska zajęła 19 miejsce wśród 27 państw członkowskich UE (Chorwacja nie była jeszcze członkiem w tym okresie) (Komisja Europejska, 2011), a w ostatnim badaniu e-administracji przeprowadzonym przez Organizację Narodów Zjednoczonych Polska zajęła 22 miejsce w UE pod względem rozwoju e-administracji i 42 miejsce na świecie (Organizacja Narodów Zjednoczonych, 2014).

W Polsce około 20% usług dotyczących zakładania przedsiębiorstw jest dostępnych on-line, ale tylko 2% odbywa się w pełni automatycznie (Komisja Europejska, 2014). W przypadku pozostałych 80% usług informacje są jedynie dostępne

na istniejących platformach on-line, nie ma możliwości ich przekazywania czy wymiany (np. rejestracja przedsiębiorstw; uzyskiwanie informacji o statusie podatkowym przedsiębiorstwa; składanie i poprawianie zeznań podatkowych; składanie wniosków, deklaracji i oświadczeń w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych).

OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY I REKOMENDACJE

Poza kilkoma udanymi inicjatywami z zakresu promocji przedsiębiorczości, zasadniczo prowadzone są niezbyt liczne i niezbyt intensywne działania promocyjne. Wysiłki nie są podejmowane regularnie, a w szkołach można by robić więcej na rzecz promocji przedsiębiorczości i dotarcia do potencjalnych młodych przedsiębiorców. Jednym z narzędzi promocji niedostatecznie wykorzystywanym w Polsce jest rozpowszechnianie wśród osób młodych dobrych praktyk – wzorcowych sylwetek przedsiębiorców. Przytoczyć można bardzo niewiele przykładów tego typu działań zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym czy lokalnym.

Źródła informacji dla osób młodych zainteresowanych przedsiębiorczością są fragmentaryczne, gdyż nie istnieje pojedyncze autorytatywne kompleksowe źródło, z którego mogłaby korzystać młodzież w trakcie całego procesu rozruchu działalności i które zapewniałoby informacje o tym, gdzie szukać finansowania. Pojedynczy punkt kontaktu lub portal to jedna z możliwości przekazywania informacji dotyczących rozpoczynania działalności. Wymagałoby to dogłębnej współpracy pomiędzy ministerstwami (w szczególności Ministerstwem Edukacji, Ministerstwem Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwem Gospodarki), udziału organizacji młodzieżowych i pozarządowych. Materiały promocyjne powinny być także dostarczane do lokalnych urzędów pracy, urzędów skarbowych i samorządów.

Poza tym sposób rozpowszechniania informacji winien być odpowiednio dobrany do poszczególnych docelowych grup osób młodych. Osoby pragnące założyć przedsiębiorstwo o wysokim potencjale w innowacyjnych dziedzinach potrzebują innych informacji niż osoby młode zaangażowana w głównym nurcie czy młodzież w szczególnie trudnej sytuacji. Dodatkowe względy, jakie należy wziąć pod uwagę przy opracowywaniu informacji i planowaniu strategii, to wiek i region.

REKOMENDACJE

- Zwiększenie wysiłków w zakresie promowania pozytywnego wizerunku przedsiębiorców i pozytywnych postaw wobec przedsiębiorczości w oparciu o prezentowanie dobrych praktyk. Położenie większego nacisku w kwestii kształcenie oraz dotarcia do szerokiego grona osób młodych. Promocja dobrych praktyk – sukcesy i sylwetki wzorcowych przedsiębiorców można upubliczniać i promować z wykorzystaniem EFS. Najsukuteczniejszy sposób na zainspirowanie młodzieży to prezentacja sylwetek młodych przedsiębiorców, z którymi osoby młode mogą się identyfikować.
- Promowanie przedsiębiorczości wśród młodzieży z wykorzystaniem różnych kanałów informacji, w tym szeroko zakrojonych kampanii organizowanych przez PARP i Ministerstwo Gospodarki, jak również poprzez imprezy i konferencje szkolne i studenckie i włączenie organizacji pozarządowych.
- Dążenie do zapewnienia oddolnego wsparcia dla przedsiębiorczości wśród osób młodych poprzez wsparcie młodzieżowych klubów przedsiębiorczości niewielkimi funduszami.
- Upowszechnianie wśród osób młodych wiedzy o istniejących możliwościach wsparcia na rzecz przedsiębiorczości biorąc pod uwagę różnorodność i inne potrzeby informacyjne grupy docelowej. Na przykład informacje skierowane do NEET nie mogą być takie same jak te przeznaczone dla wysoko wykwalifikowanych absolwentów wyższych uczelni.
- Podejmowanie dalszych wysiłków zmierzających do uproszczenia systemu podatkowego i systemu ubezpieczeń społecznych. Wprowadzenie stopniowego obniżania wysokości ulgi przy wnoszeniu składek na ubezpieczenie społeczne, zamiast gwałtownej utraty prawa do niższych składek po dwóch latach prowadzenia działalności, co ma ułatwić młodym przedsiębiorcom stopniowe przystosowanie się do nowych warunków.
- Stałe zwiększanie liczby usług dla biznesu dostępnych on-line, w celu ułatwienia młodym przedsiębiorcom realizacji obowiązków prawnych.

WNIOSKI

Na przestrzeni ostatnich lat w Polsce odnotowano wzrost bezrobocia wśród osób młodych. Obecnie młodzież stanowi ponad 20% ogółu bezrobotnych. Przedsiębiorczość mogłaby w pewnym stopniu rozwiązać problem bezrobocia wśród tej grupy osób, szczególnie w obliczu coraz to nowych możliwości zakładania przedsiębiorstw i samozatrudnienia pojawiających się w Polsce. Jest to możliwe dzięki istnieniu w Polsce wielu polityk i programów ukierunkowanych na wspieranie młodych przedsiębiorców na szczeblu krajowym i regionalnym. System wsparcia rozwinął się w stosunkowo krótkim czasie i poczyniono wiele postępów. Tabela 1 zawiera zestawienie mocnych i słabych stron obecnego systemu wsparcia, a także możliwości dalszego rozwoju i zagrożenia, jakie mogłyby zniweczyć dotychczas podejmowane wysiłki.

Tabela 1. Analiza SWOT wspierania przedsiębiorczości wśród osób młodych w Polsce

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> W przypadku wielu obszarów kształcenia przedsiębiorczość stanowi integralny element Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości wspierają studentów wyższych uczelni we wszystkich województwach. <i>Junior Achievement</i> wykorzystuje międzynarodowe dobre praktyki w swoich projektach szkoleniowych z zakresu przedsiębiorczości. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) zapewnia wysokiej jakości wsparcie w zakresie rozwoju działalności gospodarczej dla osób młodych realizujących innowacyjne projekty z zakresu przedsiębiorczości. Osoby młode mają dostęp do dotacji i mikrofinansowania, w planach jest zwiększenie kwoty pożyczek dla bezrobotnych na poziomie regionalnym. Dzięki ostatnim zmianom w prawie upadłościowym młodzi przedsiębiorcy zyskali drugą szansę. 	<ul style="list-style-type: none"> Przedsiębiorczość nie uzyskała jeszcze miejsca w formalnym systemie edukacji. Nauka przedsiębiorczości często odbywa się w oparciu o przestarzałe i pasywne metody nauczania. Nie ma szkoleń w zakresie przedsiębiorczości dla nauczycieli. Występują znaczne różnice w jakości usług dla rozwoju biznesu (usług doradztwa biznesowego, coachingu i mentoringu) pomiędzy poszczególnymi województwami. Wraz z dotacjami i pożyczkami nie często oferuje się szkolenia czy wsparcie w zakresie rozwoju biznesu. System regulacyjny w zakresie przedsiębiorczości jest dość złożony i podlega częstym zmianom.
MOŻLIWOŚCI	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Krajowe Ramy Kwalifikacji zapewniają wyższym uczelniom większe możliwości w zakresie wspierania przedsiębiorczości. Stwarza to także szkołom możliwość wprowadzenia kształcenia w zakresie przedsiębiorczości na poziomie podstawowym. Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości mogłyby być wykorzystywane do rozpowszechniania informacji o przedsiębiorczości i kierowania studentów do (lub bezpośredniego oferowania) wysokiej jakości usług wsparcia na etapie rozpoczynania działalności. Fundusze Unii Europejskiej, w szczególności EFS, można wykorzystać na potrzeby stworzenia sieci wzorcowych przedsiębiorców, trenerów i mentorów. 	<ul style="list-style-type: none"> Wysiłki w zakresie promocji przedsiębiorczości nie są podejmowane systematycznie, a brak zainteresowania ze strony osób młodych może podważyć skuteczność wcześniejszych i obecnych działań wspierających. Skupianie się w ofertach wsparcia na innowacyjnej przedsiębiorczości o dużych możliwościach wyklucza wielu potencjalnych młodych przedsiębiorców, w tym osoby młode w szczególnie trudnej sytuacji (np. NEET), w przypadku których samozatrudnienie mogłoby być sposobem na dalszą aktywność na rynku pracy. Brak ram prawnych dla mikrokredytów utrudnia rozwój tego sektora.

Najistotniejszy obszar, w którym polscy decydenci mogą mieć wpływ na zwiększenie wsparcia dla przedsiębiorczości wśród osób młodych, to system edukacji. Włączenie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości na wszystkich etapach systemu edukacji zwiększy świadomość potencjału przedsiębiorczości i umożliwi uczniom i studentom zdobycie podstawowych umiejętności z tego zakresu. Proces ten został zapoczątkowany w Polsce w momencie włączenia umiejętności z dziedziny przedsiębiorczości do Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Dzięki temu uczelnie wyższe zyskały możliwość prowadzenia szkoleń z zakresu przedsiębiorczości, a studenci zdobywania doświadczenia w tej dziedzinie. Kolejny etap to zapewnienie podobnych możliwości na niższych poziomach systemu edukacji.

Naukę przedsiębiorczości powinno się zaczynać w szkole podstawowej, a nawet wcześniej, i powinna stanowić element polskiego systemu edukacji. Nauczyciele powinni być wspierani przez przedsiębiorców, którzy braliby udział w opracowywaniu programów i szkoleniach oraz prowadzili staże dla nauczycieli i uczniów. Ponadto bardziej rozwinięte powinno być nauczanie przedsiębiorczości przez organizacje pracujące z osobami młodymi. Przedsiębiorczości należy uczyć przy pomocy aktywnych i innowacyjnych metod nauczania. Wprowadzenie takich zmian w nauczaniu przedsiębiorczości wymaga zarówno możliwości prawnych jak i wsparcia finansowego. W tym celu można by wykorzystać EFS i inne fundusze strukturalne UE, a Polska mogłaby przyśpieszyć rozwój w tej dziedzinie poprzez nawiązywanie współpracy z minister-

stwami i agencjami w innych krajach, które ten proces mają już za sobą. Wiele cennych wskazówek dostarczają wskazane w raporcie dobre praktyki zaczerpnięte z innych krajów, np. z Irlandii.

Kolejny istotny obszar, w którym wsparcie przedsiębiorczości wśród młodzieży można by udoskonalić, to wypracowanie bardziej systematycznego podejścia do promocji przedsiębiorczości wśród osób młodych. Obecne wysiłki obejmują zasadniczo nieskoordynowane działania krótkoterminowe. Konsekwentne traktowanie przedsiębiorczości jako elementu systemu edukacji doprowadzi do wielu zmian na lepsze, istnieją jednak także inne możliwości. Władze krajowe mogłyby wykorzystać EFS na potrzeby wspierania organizacji i spotkań dla osób młodych (np. konferencji) promujących przedsiębiorczość. EFS można także wykorzystać w celu opracowania i promowania dobrych wzorców przedsiębiorcy, w tym szczególnie młodego przedsiębiorcy.

Wsparcie oferowane przy zakładaniu działalności gospodarczej i w początkowej fazie działania w poszczególnych regionach kraju jest zróżnicowane pod względem ilości i jakości. Dzięki transferowi dobrych praktyk na obszarze kraju i lepszemu wykorzystaniu niektórych istniejących struktur wsparcia (np. AIP) można by w krótkim czasie znacznie podnieść jakość wsparcia oferowanego w większości województw.

BIBLIOGRAFIA

Amway Europe (2013), „Raport na temat przedsiębiorczości w Polsce”, Uniwersytet Monachijski.

Komisja Europejska (Dyrekcja Generalna ds. Sieci Komunikacyjnych, Treści i Technologii) (2014), „Delivering the European advantage: How European Governments can and should benefit from innovative public services?”, dostępne pod adresem: http://www.google.fr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finformation_society%2Fnewsroom%2Fcf%2Fdae%2Fdocument.cfm%3Fdoc_id%3D5812&ei=xW8ZVfWIMsuUaorUgrgM&usg=AFQjCNHj5167IYajUWq60TeFhJnGrAgcPw&sig2=uJrvvpmNvt1KseRtZBlk-A.

Komisja Europejska (2014), „Developing the creative and innovative potential of young people through non-formal learning in ways that are relevant to employability”, dostępne pod adresem: http://ec.europa.eu/youth/news/2014/documents/report-creative-potential_en.pdf.

Komisja Europejska (2012), „Entrepreneurship in the EU and Beyond”, Flash Eurobarometer #354 dostępne pod adresem: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_354_en.pdf.

Europejska Sieć Mikrofinansowania (EMN) (2013), „Microfinance by Country: Poland”, dostępne pod adresem: <http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=microfinance-by-country&cpg=35>.

Parlament Europejski (2006), Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. (2006/962/WE) [Dziennik Urzędowy UE L 394 z 30.12.2006].

Eurostat (2015), „Badanie siły roboczej (Labour Force Survey)”, dostępne pod adresem <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/statistics-illustrated>.

Fundacja Initium, MNiSW (2011), „Jak wspierać rozwój przedsiębiorczości?”.

Heritage Foundation (2014), 2014 Index of Economic Freedom.

Instytut Badań Strukturalnych (Coffey International Development) (2014), „Ocena ex ante instrumentów finansowych w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i osób młodych”, Raport końcowy.

OECD/Komisja Europejska (nadchodzący), „The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-employment and Entrepreneurship”, OECD Publishing.

OECD/Komisja Europejska (2014), „The Missing Entrepreneurs 2014: Policies for Inclusive Entrepreneurship in Europe”, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264213593-en>.

OECD/Komisja Europejska (2013), „The Missing Entrepreneurs: Policies for Inclusive Entrepreneurship in Europe”, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264213593-en>.

OECD/Komisja Europejska (2012), „Policy Brief on Youth Entrepreneurship”, dostępne pod adresem: http://www.oecd.org/cfe/leed/Youth%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf.

PAG Uniconsult (2012), „Ocena trwałości i efektywności wsparcia udzielonego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach SPO RZL, ZPORR oraz PO KL”.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (2013), „Global Entrepreneurship Monitor Polska 2013”, dostępne pod adresem: <http://www.gemconsortium.org/docs/3601/gem-poland-2013-report>.

Korporacja badawcza Pretendent (2011), „Diagnoza działalności edukacyjnej w zakresie przedsiębiorczości”.